

Crnogorski glasnik

GODINA XXIII. _ BROJ 149. _ RUJAN-LISTOPAD / SEPTEMBAR-OKTOBAR _ 2024.

LUČINDANSKI SUSRETI 2024. ZAGREB

LUČINDANSKI
SUSRETI 2024.

LUČINDANSKI SUSRETI
2024. ZAGREB

ŠTO JE ŠTO	Koncert "Lanterni i prijatelji"	29
LUČINDAN 2024.	OSIJEK	
Lučindanski susreti u Zagrebu 2024	3 U Osijeku održano predavanje o razvoju crnogorske pop-rock muzike	30
ZAGREB	KULTURA I UMJETNOST	
Dan nacionalnih manjina Grada Zagreba 2024.	10 Film o Slobodanu Vuličeviću	32
Večer posvećena Tomislavu Supeku	12 Kolašin: promovisana knjiga "Ognjište"	34
Predstavljanje knjige "Zemlja iza božjih leđa"	14 Tradicija se ne smije gledati kao nešto prevaziđeno ili mrtvo	36
Izložba podvodnih fotografija "Podmorje Kvarnera"	16 O Božidaru Ivanoviću i njegovoj knjizi "64 šahovske priče"	40
Druženje članova UHAH-a u Crnogorskom domu	18 PRILOG	
Posjet novog privremenog otpravnika poslova	20 Sjećanje na admirala Vladimira Barovića	44
Četvrta sjednica Predsjedništva Društva Montenegro	22 Franc Kafka, sto godina od smrti	46
Izabrano novo vodstvo Vijeća	23 Svakidašnja	48
Društvo Montenegro izabralo novog predsjednika	24 CRNOGORSKA TRPEZA	
UMAG	28 Ukusi Crne Gore	50
Umag ugostio Bokeljsku mornaricu		
RIJEKA		
Bundevijada 2024.		

Izdavači: NACIONALNA ZAJEDNICA CRNOGORACA HRVATSKE I VIJEĆE CRNOGORSKE NACIONALNE MANJINE GRADA ZAGREBA, Zagreb, Trnjanska c. 35, Tel./Fax: 01/6197 078, 01/6314 264, E-mail: vijece.crnogoraca.zagreb@gmail.com, drustvo.montenegro@gmail.com, Internet adresa: www.vijece-crnogoraca-zagreb.hr

Za izdavače: Nenad Bogdanović i Dušan Mišković * Glavni i odgovorni urednik: Maša Savičević * Redakcija: Bojan Radulović, Danilo Ivezić, Ružica Mitrović Maurović, Milica Radojičić Mikulić * Grafička priprema i tisak: Skaner studio d.o.o. * Rukopisi se ne vraćaju * Naklada /Tiraža 1000 * Glasilo je, putem Savjeta za nacionalne manjine, financirano iz državnog proračuna RH, putem Vijeća crnogorske nacionalne manjine Grada Zagreba, iz proračuna Grada Zagreba. Pozivamo Crnogorke, Crnogorce i sve prijatelje da svojim sugestijama, prijedlozima i priložima pomognu redakciji "Glasnika" na poboljšanju i daljnjem izlaženju lista. Tekstovi nijesu lektorisani te se izvinjavamo autorima i čitaocima. Zbog poskupljenja poštanskih usluga prema inozemstvu morali smo smanjiti broj inozemnih pošiljki. Glasnik i dalje možete preuzeti u digitalnom obliku na našoj web stranici <https://www.vijece-crnogoraca-zagreb.hr/glasnik/>.

LUČINDANSKI SUSRETI U ZAGREBU 2024.

Tekst: Bojan Radulović; Fotografija: Foto Goran

Već četvrt stoljeća na zadnju subotu u oktobru Društvo Crnogoraca i prijatelja Crne Gore "Montenegro" Zagreb organizira Lučindanske susrete, centralnu manifestaciju crnogorske manjine u Republici Hrvatskoj, pod pokroviteljstvom gradonačelnika Grada Zagreba i uz pomoć Savjeta za nacionalne manjine Republike Hrvatske. Ovogodišnji gradovi-gosti bili su Plav i Gusinje.

Da bi učestvovali u manifestaciji i svjedočili prekrasnim folklornim nastupima KUD-ova iz Plava i Gusinja, brojni pripadnici crnogorske nacionalne manjine u Zagreb su doputovali u krcatim autobusima iz svih dijelova Hrvatske. U Zagreb su stigli i Crnogorci iz Slovenije (Ljubljana, Maribor, Kranj) i iz Srbije (Beograd). Manifestaciju je pozdravnom svirkom i pjesmom otvorilo Društvo Crnogoraca i prijatelja Crne

Gore "Montenegro" Zagreb čiji je Pjevački zbor "Montenegro" Zagreb otpjevao: "Oko jedne hiže navek ftići lete", "Sejdefu majka buđaše", "Jedno jutro u svitanje zore" i "Pomračina, cijelo selo spava". Zbor je nastupio u mješovitom muško-ženskom sastavu, uz glazbenu pratnju na harmonici, kahonu i gitari.

Nakon što je voditeljica programa "Lučindanskih susreta 2024." Jelena Rončević pozdravila prisutne i uvažene goste i uzvanike, tajnik Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske Bojan Radulović pročitao je govor predsjednika NZCH Petra Popovića. Predsjednik je zbog službenog putovanja bio spriječen nazočiti događanju:

Prvo da vam se izvinem što nisam danas sa vama. Posao i projekat na kojemu radim prisilio me da u ovome trenutku budem izvan zemlje, ali to me ipak ne priječi da vam se obratim, ovako posredno, pismom koje sam

vam uputio. Dragi Crnogorci i Crnogorke, pozdravio bih naše uzvanike i uvažene goste iz Ureda Predsjednika RH, Ministarstva vanjskih i europskih poslova, gradonačelnika Grada Zagreba, Savjeta za nacionalne manjine Republike Hrvatske, Nacionalne i sveučilišne knjižnice, Ministarstva dijaspore Crne Gore, Matice Crne Gore, Državnog arhiva Crne Gore, Ambasade Crne Gore u RH i Hrvatskog građanskog društva i Hrvatskog nacionalnog vijeća Crne Gore. Posebno bi pozdravio predstavnike crnogorskih udruženja iz Ljubljane, Maribora, Kranja, Beograda, te naše iz Hrvatske: iz Umaga, Pule, Rijeke, Splita, Osijeka, Zagreba, Belog Manastira i Peroja. Lučindanske susrete u nezavisnoj Hrvatskoj već četvrt stoljeća organiziramo u spomen na Petra I. Petrovića Njegoša, tvorca moderne Crne Gore, na datum njegove smrti. Sjetimo se da je upravo zahvaljujući njemu Crna Gora dobila svoj prvi pisani zakon 1798. Njime je ustanovljen sud, koji se zvao "Praviteljstvo suda crnogorskog i brdskog". Njegov nasljednik, Petar II. Petrović Njegoš, kanonizirao ga je 18. oktobra po julijanskom kalendaru, čime je vladika Petar I. postao Sveti Petar Cetinjski. Danas se ovđe u Zagrebu okupljamo s posebnim osjećajem ponosa i zajedništva, kako bi proslavili sve tekovine, naslijeđe i doprinose koje je crnogorska nacionalna manjina dala Hrvatskoj. Ovđe smo i da osnažimo naše

spone i kulturni identitet, čuvajući vrijednosti koje su prenašane generacijama. Ovo okupljanje prilika je da se sjetimo naših korijenja, naših predaka, njihovih snova i napora da očuvaju svoj identitet daleko od domovine. Ujedno, gledamo u budućnost, s nadom da će nove generacije nastaviti njegovati i prenositi crnogorsku tradiciju, jezik i običaje, bez obzira gdje se nalazile, jer one moraju, zarad svoje budućnosti, sebe ustoličiti na vrijednosnom sistemu i moralu koji su gradili naši preci, vraćajući se tako svojoj suštini. To će biti najbolji način da budemo poštovani i prihvaćeni, jer klasična Crna Gora i crnogorski čovjek bili su poznati po jedinstvenom moralnom idealu i čojstvu. Posebno mi je zadovoljstvo pozdraviti naše drage goste iz Crne Gore, iz prelijepih krajeva Plava i Gusinja, koji su sa sobom donijeli dio svojeg doma, dio svoje tradicije i običaja, koji čine predivan djelić ukupnog multi-kulturnog naslijeđa Crne Gore. Plav i Gusinje nose bogatu povijest i kulturno naslijeđe i njihova prisutnost ovđe, na Lučindanskim susretima u Zagrebu, simbolizira trajnu vezu između naše manjinske zajednice u Hrvatskoj i njihove zajednice u matičnoj zemlji. U ovim izazovnim vremenima geopolitičkih turbulencija i regionalnih nestabilnosti, važno je da zajednice poput naših ostanu povezane, da se međusobno podržavamo i pomažemo. Naša

crnogorska zajednica u Hrvatskoj, i vaša zajednica u Crnoj Gori, primjer je kako različite kulture mogu živjeti zajedno u harmoniji, čuvajući svoje specifičnosti i doprinoseći bogatstvu društva u kojem žive. Mi, crnogorska manjina ovdje u Hrvatskoj, ne zavaravamo se da nismo zabrinuti za Crnu Goru, i za njezin put ka evropskim i ostalim integracijama koje ju čekaju na Zapadu. Ali, i dalje imamo povjerenje u razboritost građana Crne Gore i u njihov borbeni demokratski potencijal, da se uspješno suprotstave tendencijama regresivnih asimilacionih snaga koje su dio regionalnog kleronacionalističkog procesa hegemonu iz susjedstva. Neka ovogodišnji Lučindanski susreti izrastu u simbol naše snage, solidarnosti i jedinstva. Želim vam svima ugodno druženje, puno lijepih i sjetnih pjesama i plesova iz matične zemlje, razgovora i sjećanja, i neka nas ovaj dan podsjeti na to koliko smo bogati u našoj različitosti. Hvala vam svima što danas ovdje i neka nas sve prate zdravlje, sreća i mir. Nek je vječna Crna Gora!

Nakon pročitano govora Petra Popovića govorili su predsjednik opštine Gusinje Sanel Balić, te Alen Balić - predsjednik Skupštine opštine Plav. Njih dvoje su se u ime gradova-gostiju Lučindanskih susreta 2024.

zahvalili na pozivu u Zagreb te pozdravili sve prisutne. Nakon predstavnika delegacije gradova-gostiju, učesnike i uzvanike je pozdravio Ivan Jovović, predsjednik Matice Crnogorske, crnogorske institucije od najvišeg reda i neprikosnovenog kulturnog ugleda u Crnoj Gori, te kazao:

Matica crnogorska je od osnivanja u svojim programskim opredjeljenjima vidjela Crnu Goru u zapadnoevropskom civilizacijskom krugu, kao članicu NATO-a i EU, što je do skoro bilo suštinsko, a ne formalno zalaganje institucija vlasti u Crnoj Gori. Veoma je bitno da Hrvatska i dalje bude promoter evropskog puta Crne Gore, s obzirom na to da je i interes Hrvatske da njen susjed na istočnim granicama bude partner i prijatelj, što zasigurno jeste većinska Crna Gora. Političke promjene koje su se desile u Crnoj Gori uslovile su stanje permanentne institucionalne krize, koja u sadejstvu sa ostalim međunarodnim faktorima podrivaju suverenitet Crne Gore, što kod mnogih, pa i kod vas u iseljenuštvu budi osjećaj nespokojsstva u pogledu aktuelnih društveno političkih procesa, odnosno perspektive Crne Gore. Navedena dešavanja naročito su bila izražena prilikom Popisa stanovništva 2023. godine, čiji su rezultati u pogledu

nacionalne, jezičke i vjerske strukture tek nedavno objavljeni. Uprkos upitnim procedurama i metodologiji obrade podataka, a naročito anticrnogorska histerija, koja je bila promovisana unutar i izvan Crne Gore, rezultirala je činjenicom da su Crnogorci opstali i dokazali svoju postojanost. U tom kontekstu treba napomenuti da samo Crnogorci, za razliku od drugih nacionalnih zajednica u Crnoj Gori, nijesu vodili bilo kakvu popisnu kampanju, koja je imala sve odlike agresivne političke propagande, čiji je cilj bio redefinicija postojećeg ustavnog uređenja Crne Gore i njenog transformisanja iz građanskog u neki oblik etnofederalizacije. Na žalost, od obnove nezavisnosti 2006. godine Crna Gora nije imala identitetsku politiku, tj. strateški dokument ili pak ideološku platformu kojom bi se izvršila inkluzija različitih nacionalnih tkiva u jedinstveni crnogorski državni korpus, čime bi se suzbile neugasle teritorijalne, ali i kulturne pretenzije na cjelovitost crnogorskog prostora. Dugo je iz kratkoročnih političkih interesa tolerisano, ne samo pojedincima, nego i političkim i drugim subjektima, uključujući i vjerske organizacije, da otvoreno na teritoriji Crne Gore sprovode političke agende bazirane na interesima okolnih država. Zato se ne treba

čuditi proaktivnim asimilatorskim težnjama ne samo prema Crnogorcima u Crnoj Gori, nego i prema svim crnogorskim nacionalnim zajednicama na prostoru nekadašnje Jugoslavije. Uostalom, o tome eksplicitno svjedoče statistički pokazatelji, negativne tendencije zabilježene na popisima stanovništva u zadnje tri decenije. Treba imati u vidu da je ovo jedna od cikličnih faza u hiljadu godina dugom istorijatu crnogorskog naroda, gdje svako koljeno svoje breme nosi, kako nam je to u oporuci zapisao Petar II Petrović Njegoš. Siguran sam da će ova generacija Crnogoraca, uprkos svim izazovima sa kojima se inače susrijeću i mnogobrojniji narodi, pokazati da posjeduje kapacitet da bude dostojan čuvar reprezentativne baštine koju su nam ostavili naši preci. Zato smo u obavezi da Crnu Goru transformišemo, odnosno stvorimo ambijent da više neće biti poželjan društveni obrazac emigrirati iz profesionalnih, poslovnih ili drugih razloga, što je bio uzrok da smo generacijama unazad izgubili značajan demografski, kao i kadrovski potencijal. Ako je današnja Crna Gora poželjno mjesto života tolikom broju stranih državljana, koji su se zadnjih godina masovno doselili, konačno je došlo vrijeme da mi u Crnoj Gori postignemo unutrašnji društveni konsenzus, i učinimo našu domovinu kućom, čiji će temelji i zidovi biti otporni na različite nepogode sa

kojima se suočavamo ne samo na regionalnom, već i na širem međunarodnom planu. U takvoj percepciji Crne Gore, crnogorsko iseljništvo zauzima posebno mjesto, s obzirom na činjenicu da je ono bilo i ostalo nukleus progresivnih ideja i aktivnosti, čiji ukupni resursi mogu dati nedostajući impuls evropeizaciji Crne Gore.

Ispred Ministarstva dijaspore Crne Gore prisutne je pozdravila Ajla Dervišević, a u ime zagrebačkog gradonačelnika koji zbog ranije preuzetih obaveza nije mogao prisustvovati ovom događanju, govorila je njegova izaslanica gospođa Tanja Horvatin, viša stručna savjetnica za nacionalne manjine Odjela za nacionalne manjine Grada Zagreba. Predsjednik Republike Hrvatske Zoran Milanović također zbog ranije preuzetih obaveza nije mogao doći, no posebni izaslanik predsjednika republike za kulturu, gospodin Zdravko Zima, održao je pozdravni govor u njegovo ime.

U drugom i najatraktivnijem dijelu Lučindanskih susreta 2024. nastupili su **KUD-ovi te pjevači i svirači iz Plava i Gusinja**, koji su sve prisutne oduševili plesom, pjesmom i prekrasnim nošnjama. Njihov se program sastojao od pjesama i plesa iz svih dijelova Crne Gore

ali ponajviše s naglaskom na njihov lokalni izričaj iz Plava i Gusinja, koji nose jake utjecaje albanske, turske i bošnjačke. Pogotovo se to vidjelo u dijelovima plesova kojima su rekreirani stari običaji plavske i gusinjačke svadbe, pripremanja isprošene mlade, te specifičnim plesom alaturko ili halaturko.

Publika je dugo oduševljena pljeskala i emotivnim izjavama i hvalospjevima obasipala izvođače. Nakon programa prisutnima se obratio predsjednik Društva Crnogoraca i prijatelja Crne Gore "Montenegro" Zagreb, Alija Šukurica, koji se zahvalio na dolasku svim prisutnima a posebno gostima iz Plava i Gusinja koji svojim predivnim nastupima služe na čast i slavu Crne Gore. Predsjednik Društva zaželio je svima ponovno okupljanje na Lučindanskim susretima 2025. godine s pozdravom "Da je vječna Crna Gora i Republika Hrvatska".

Druženje se nastavilo prvo na terasi dvorane SKUC-a, uz prigodne crnogorske priganice i sir, a zatim i u Crnogorskom domu, središtu zagrebačkih Crnogoraca, u Trnjanskoj cesti, gdje se uz crnogorski Vranac i zakusku nastavilo s pjesmom i govorima zahvale a uručeni su i prigodni darovi.

DAN NACIONALNIH MANJINA GRADA ZAGREBA 2024.

Tekst: Bojan Radulović; Fotografija: Jitka Syrinek, Nenad Bogdanović, Bojan Radulović

Na Zrinjevcu su 29.9.2024. nacionalne manjine Grada Zagreba predstavile mnogobrojnim posjetiteljima i turistima svoje tradicionalne običaje, nošnje, folklorno i glazbeno stvaralaštvo, te izdavaštvo i tiskovine. Na sreću manjinaca i organizatora, loše vrijeme dana koji su prethodili događanju te je nedjelje netragom nestalo i ustupilo mjesto prekrasnom sunčanom danu.

Na otvorenom, okruženi drvećem, nalazili su se štandovi nacionalnih manjina Grada Zagreba, postavljeni uzduž šetnice. Atmosfera je bila vesela, uz pjesmu, ples i autohtona jela, vina i rakiju pripremljenima prema originalnim recepturama. Manifestacija se odvila u prirodnom okruženju s puno zelenila a trajala je od 9 ujutro do 14 sati. Organizirala ju je Koordina-

cija vijeća i predstavnika nacionalnih manjina Grada Zagreba s jednim jedinim motivom - kroz bogat program predstaviti multikulturalnost i multietničnost Grada Zagreba. Program je započeo nastupom limene glazbe ZET-a i prigodnim govorima izaslanika zagrebačkog gradonačelnika Tomaševića te Armina Hodžića, predstavnika crnogorske, albanske, bošnjačke, makedonske i slovenske nacionalne manjine u Saboru. Nastavilo se sa modnom revijom nošnji nacionalnih manjina nakon čega su se iste posjetiteljima predstavile folklornim i glazbenim nastupima.

Crnogorci su se također predstavili na svome štandu, zatim u reviji narodnih nošnji te i glazbenim nastupom Pjevačkog zbora "Montenegro" Zagreb koji je izveo uspješnice "Još ne sviće rujna zora", "Kad prošetam Crnom Gorom" i "Pomračina, cijelo selo spava".

Na štandu su Crnogorke posjetiteljima dijelile pite, priganice, sir, proju i slatke kolače. Sve to su, prema tradicionalnim recepturama iz Crne Gore, uz puno truda večer prije spravljale i pekale vrijedne članice Društva Crnogoraca i prijatelja Crne Gore "Montenegro" Zagreb: Viktorija Božičević, Vasiljka Martinović, Jadranka Šincek, Anđa Gostimir i Gospa Đaković.

Ostali članovi su pomagali oko štanda, pojmili žedne vodom, crnogorskim Vrancem ili rakijom, pjevali, razgovarali s prolaznicima i dijelili im knjige iz izdavačkog programa Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske te manjinski časopis "Crnogorski glasnik" iz programa informiranja Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske (sufinancirano sredstvima Savjeta za nacionalne manjine Republike Hrvatske).

VEČER POSVEĆENA TOMISLAVU SUPEKU U CRNOGORSKOM DOMU

Tekst: Ivo Mijo Andrić i Bojan Radulović; Fotografija: Bojan Radulović

U sklopu suradnje između Društva Crnogoraca i prijatelja Crne Gore "Montenegro" Zagreb i Udruge hrvatskih aforista i humorista (UHAH), u Crnogorskom domu u Zagrebu je 6. 9. 2024. održana Večer sjećanja na Tomislava Supeka, istaknutog hrvatskog i europskog aforističara i humoristu. Program večeri pratili su članovi Društva "Montenegro" i članovi obitelji Supek predvođeni suprugom Višnjom i sinom Krešimirom.

Nakon pozdravnih riječi Bojana Radulovića, predsjednika Društva "Montenegro", o liku i djelu Tomislava Supeka govorili su Ivo Mijo Andrić, član Upravnog odbora i Dražen Jergović, dopredsjednik UHAH-a. U svom emotivnom sjećanju na Tomislava Supeka, Andrić je istaknuo najvažnija postignuća iz šezdese-

togodišnjeg Supekovog rada i stvaralaštva. Posebno je naglasio njegov veliku doprinos u gospodarskom i kulturno-umjetničkom razvitku hrvatskog društva. Tomislav Supek je do umirovljenja bio istaknuti privredni rukovodilac, a usporedo s tim još od studentskih dana bavio se humorističkim i aforističkim stvaralaštvom. Do kraja života, koji se ugasio u rujnu prošle godine, objavio je trinaest knjiga, od čega su najpoznatija Hrvatska zanovijetanja od 1-7.

Kao istaknuti aforist i humorist, Supek je bio jedan od osnivača Udruge hrvatskih aforista i humorista te pokretač i osiguravatelj potpore za objavljivanje njezinih godišnjih zbornika. Za svoj rad i doprinos na području aforističkog i humorističkog stvaralaštva kod nas i u svijetu primio je više domaćih i međunarodnih nagrada i priznanja, a proglašen je ekscelencijom satire

na poznatom beogradskom Satira-festu. Zbog velikih Supekovih zasluga u afirmaciji hrvatskog humora i satire, Andrić je inicirao održavanje memorijala i dodjelu godišnje nagrade za životno djelo, koja bi nosila ime Tomislava Supeka. Inicijativu je podržalo vodstvo udruge i ona bi se trebala realizirati tokom iduće godine. Dopredsjednik udruge Dražen Jergović govorio je o Supekovom doprinosu na manifestacijama humora i satire u regiji te o njegovoj suradnji s redakcijama listova i časopisa koji djeluju, ili su djelovali na našim prostorima. Svoje prve radove objavljivao je u studentskim glasilima, da bi potom uspostavio stalnu suradnju u humorističkim časopisima i radijskim emisijama. Do početka devedesetih godina objavljivao je radove u listovima Kerempuh, Jež, Paradoks, Krokodil, Semafor, kao i u emisijama vedrih i veselih večeri Radio Zagreba, Beograda i Sarajeva. Nakon rata aktivnu suradnju nastavio je sa redakcijama listova Potepuh, Šipak, Riječ i drugim.

Uz Supekovu podršku pokrenut je i Magazin Udruge hrvatskih aforista i humorista koji je do sada objavio više od pedeset brojeva humora, satire i karikatura naših poznatih humorista aforista i karikaturista. Urednik Magazina Dražen Jergović naglasio je

da bez Supekove podrške informativna djelatnost udruge ne bi bila na razini na kojoj se danas nalazi. O moralnim i ljudskim vrijednostima Tome Supeka govorio je njegov kolega i prijatelj od studentskih dana Anto Radnić On je istaknuo da je Tomislav bio pokretač brojnih akcija i druženja pripadnika generacije studenata Ekonomskog fakulteta, koji su se redovno sastajali i razmjenjivali stručna i druga iskustva te organizirali pružanje potpore onima kojima je bila potrebna. Posebno je apostrofirao Supekov smisao za humor i očuvanje zdravog duha, kao i kritičkog odnosa spram svega što je štetilo hrvatskom društvu.

Na kraju druženja književnik Ivo Mijo Andrić pročitao je izbor Supekovih aforizama i misli koji su objavljeni u njegovoj posljednjoj knjizi pod naslovom 'Dani noćnih mora'. Večer sjećanja na aforistu i humoristu Tomislava Supeka završena je kraćim prikazivanjem kraćeg filma s njegovog nastupa na Festivalu humora i satire u Bijeljini te porukom da ovakve susrete treba češće održavati da bi se očuvale uspomene na pisce koji su nas zadužili svojim stvaralačkim postignućima i velikom ljudskom dobrotom.

PREDSTAVLJANJE KNJIGE "ZEMLJA IZA BOŽJIH LEĐA"

Tekst: Bojan Radulović; Fotografija: OTV

Vijeće crnogorske nacionalne manjine Grada Zagreba je 26.9.2024. u Crnogorskom domu organiziralo predstavljanje knjige iznimno poznatog i popularnog nizozemskog pisca A. den Doolaarda "Zemlja iza božjih leđa" (Het land achter Gods rug, 1956.), koja je radnjom i pričom smještena u Crnu Goru tijekom II. svjetskog rata.

Prijevod romana poznatog nizozemskog pisca prošle je godine štampao Crnogorski međunarodni institut za štampu iz Nikšića i sada je to prvi put da je od strane ovlaštenog prevoditelja preveden s nizozemskog na crnogorski jezik. Prijevod je uradila profesorica Jelica Novaković Lopusina, urednik i priređivač je Radmila Perović a ilustraciju na koricama knjige izradio je akademski slikar Pero Nikčević. U Crnogorskom domu knjigu je predstavila urednica i priređivačica izdanja

Radmila Perović.

Na predstavljanje knjige došli su i uzvanici: Ivar Scheers - Savjetnik / Zamjenik Šefa Misije iz Veleposlanstva Kraljevine Nizozemske i Anđela Darmanović – II. sekretarka Ambasade Crne Gore u Hrvatskoj. Dolazak predstavnika iz holandske ambasade ne iznenađuje jer je ovaj roman bio jedan od najčitanijih knjiga u Nizozemskoj i Velikoj Britaniji sedamdesetih godina prošlog stoljeća a sam autor knjige je njihov vrlo poznati pisac.

Nakon uvodne riječi Bojana Radulovića, zamjenika predsjednika Vijeća crnogorske nacionalne manjine Grada Zagreba, priređivačica izdanja Radmila Perović prvo je pročitala nekoliko ulomaka iz knjige koji opisuju božansku surovost i divotu crnogorskog krajobraza, a onda je kazala ponešto o samom autoru, i o tome kako

Ivar Scheers
zamjenik šefa misije Kraljevine Nizozemske u Hrvatskoj

je došao na ideju da napiše knjigu o Crnoj Gori:

"A. den Doolard posjetio je Jugoslaviju ljeta 1953. gdje je upoznao Tita, Đilasa i jugoslavenskog nobelovca za književnost Ivu Andrića. Nakon razgovora s njima došao je na ideju da napiše roman o mostu na Neretvi, no Branko Drašković (jedan od najuglednijih jugoslavenkih diplomata) predložio mu je da pođe s njim u Crnu Goru kod njegovih roditelja i vidi most na Tari. I to je bio začetak romana "Zemlja iza božjih leđa" (Het land achter Gods rug, 1956). A. den Doolard ga je posvetio inženjeru Lazaru Jaukoviću koji je bio rodom iz Šavnika i koji je učestvovao u izgradnji mosta na Đurđevića Tari (1937.-1940.). Podatke o inženjeru Lazaru Jaukoviću den Doolard je isprepleo s legendom po kojoj je on bio projektant mosta (a ne Mijat Trojanović) te kako su ga ratne okolnosti navele da ga poslije mora eksplozivom srušiti. Naime, da bi usporili ulazak fašističke vojske u Crnu Goru partizani su 1942. odlučili da sruše most a taj su eksplozivni zadatak povjerali upravo graditelju, Lazaru Jaukoviću. Zbog tog čina otpora talijanski vojnici su strijeljali Lazara na ostacima mosta a bista u njegovu čast se i danas nalazi pored samog mosta, kao

svjedok jedne priče o Tari, o jednom mostu i o ljudskoj hrabrosti", kazala je nazočnima Perović.

U sklopu predstavljanja knjige na projektoru je prisutnima pušten kratki film o autoru i njegovim putešestvijama po Crnoj Gori i Jugoslaviji.

IZLOŽBA PODVODNIH FOTOGRAFIJA "PODMORJE KVARNERA"

Tekst: Bojan Radulović; Fotografija: Nenad Bogdanović i Bojan Radulović

Društvo Crnogoraca i prijatelja Crne Gore "Montenegro" Zagreb u Crnogorskom domu u Zagrebu postavilo je izložbu podvodnih fotografija Slobodana Petkovića – Bobe pod nazivom "Podmorje Kvarnera". Izložba je za posjetitelje bila otvorena svakim radnim danom od 3.10. do 3.11.2024. godine. Autor fotografija, na žalost, nije mogao prisustvovati otvorenju jer je doživio nesreću zbog koje je završio u gipsu i u režimu strogog mirovanja.

(Za sve zainteresirane za Bobino zdravlje treba reći da su za ovog poletnog i energičnog 81-godišnjaka prognoze za skorašnji oporavak dobre, te se njegov povratak ronjenju i fotografiranju očekuje već početkom 2025. godine)

U razgovorima koji su prethodili postavljanju same izložbe, autor je s organizatorima iz Društva "Montenegro" mnogo razgovarao o ronjenju, o fotografiji, te o motivima koje je "lovio" svojim objektivom. Prvo

što je istaknuo jest ambijent u kojem nastaju podvodne fotografije.

"Ambijent je izuzetno zahtijevan za podvodnog fotografa jer osim vještina koje fotograf inače mora imati, kod podvodne fotografije potrebne su i ronilačke vještine. To sigurno treba uzeti u obzir jer je kvalitetnu fotografiju teško napraviti i na "suhom", a kamoli pod opterećenjem s ronilačkim bocama na leđima i ispod površine mora, na dvadeset do trideset metara dubine - gdje su izložene fotografije uglavnom nastajale, a nastajale su u podmorju Kvarnera pa otuda i naslov ove izložbe", objašnjavao je Bobo.

Ambijent u kvarnerskom akvatoriju je bistar do otprilike dvadeset, trideset metara dubine. Za veće dubine potrebno je koristiti bateriju, odnosno svjetiljku. Kada se roni južnije, u podmorju Visa ili Pelješca, tamo se dublje vidi jer je ambijent je čist od 40 do 50 metara dubine.

Kvarnerski akvatorij Bobo jako dobro poznaje jer tamo živi i roni, te već odavno poznaje mjesta na kojima se mirno može posvetiti fotografiji. To su mjesta gdje rjeđe prolaze brodovi i barke, gdje ima manje ljudi, i gdje se oko njega dok roni sve kreće - i ništa ne stoji. Na nekim čak rijetkim mjestima riba uopće ne bježi niti kada vidi mjehuriće što nastaju koje ronionci ispuhaju dok dišu. Na ostalim mjestima, Bobino je iskustvo da se prvo mora smiriti, ukipiti doslovce, i tako se ukupljen stopiti sa okolinom i saživjeti sa prirodnim ambijentom. Tek kada ronionca ribe i ostala bića doživljavaju doslovce kao stijenu ili algu, a ne kao prijetnju, tek onda podvodni svijet ponovno oživi i počne ponovno da se kreće. Tada i na takvim, nazovimo ih prometnijim mjestima, ronionac može da fotografira, da lovi onaj pravi i ciljani trenutak uzimanja fotografije. Pronalaženje objekta snimanja ovisi o onome na što će ronilac kod urona naići. Također, kroz vodu se treba znati kretati.

"Ronionac mora paziti da vlastitim kretnjama ne zamuti vodu i tako samoga sebe sabotira u fotografiranju", pojasnio je Bobo.

Prema svjedočanstvima ronionca, čini se da svi govore o jednom posebnom iskustvu koje proživljavaju tijekom, pa i nakon ronjenja. Ronionci tvrde da je iskustvo dubine jedan drugačiji svijet, da onog trenutka kada zarone u mir, tišinu i sklad, staju sva razmišljanja o problemima.

"Još nisam naišao na nekoga tko je odustao od ronjenja, a bez da nije imao valjan zdravstveni razlog, s time da ovdje ne uvrštavam one rijetke koji probaju i onda ih uhvati strah ili fobija za koju ranije nisu niti znali da je imaju pa su prisiljeni odmah na startu da odustanu. Kada sam ljut, kada sam neraspoložen, odem prošetati (roniti), uzmem ježa, razbijem ježa od neku stijenu, ribe dolazu, jedu mi iz ruke, to je mistika, to je duhovno iskustvo. Kada izađem iz mora ja sam potpuno očišćen od zla ovoga svijeta i potpuno relaksiran", potvrdio je Bobo.

Izložba je sufinancirana sredstvima Savjeta za nacionalne manjine Republike Hrvatske.

DRUŽENJE ČLANOVA UHAH-A U CRNOGORSKOM DOMU

Tekst: Dražen Jergović i Bojan Radulović; Fotografija: Bojan Radulović i UHAH

U sjedištu Društva Crnogoraca i prijatelja Crne Gore "Montenegro" Zagreb održano je 23.10.2024. druženje članova zagrebačkog ogranka Udruge hrvatskih humorista i aforista. Ovim se druženjem nastavlja plodna suradnja Društva i UHAH-a.

Dopredsjednik UHAH-a Dražen Jergović ukratko obavijestio nazočne o radu udruge od njezina osnutka 2017. godine te novim članicama predstavio dosadašnje zbornike aforizama objavljene unazad šest godina. Između ostaloga istaknuo je da su uz godišnjake članova UHAH-a za razvoj i bolju zastupljenost humora i satire u medijima vrlo bitni i ostali projekti koji se provode: internetska stranica udruge www.uhah.hr koja se redovito ažurira svim ključnim obavijestima o radu njezinih članova, zatim Facebook i X grupa u kojoj se na dnevnoj razini registriranim korisnicima šalju obavijesti

o natjecajima koje udruga provodi, o sudjelovanjima na festivalima humora u regiji odnosno književnim druženjima te predstavljanjima knjiga, o priznanjima i nagradama članova udruge ostvarenima u hrvatskim i inozemnim natjecanjima u području humora, satire i aforistike, nadolazećim projektima i sl. Istaknuto je da su pojedini aktivniji članovi udruge itekako prisutni u medijskom prostoru, kako na hrvatskim portalima tako i u susjedstvu, a neki su već duži niz godina stalni suradnici humorističko-satiričkih časopisa, magazina i portala u Hrvatskoj, Srbiji, Crnoj Gori i Makedoniji. Jergović je naglasio važnost književne suradnje sa zemljama u susjedstvu ponajprije zbog sličnih životnih (ne)prilika, ali i zato što nema jezične barijere pa su tekstovi svima podjednako razumljivi. To je i razlog što je udruga već priredila zajedničke zbornike sa svim susjedima izuzev Mađara i Talijana.

Tijekom ove godine udruzi je pristupilo desetero novih članova, čime se udruga dodatno osnažila za budući period, a suradnja s Društvom Montenegro doprinijela je većoj afirmaciji zbog ustupanja mjesta za susrete i druženja u blizini centra grada. Nazočni su informirani o projektima koji su u tijeku ili su pred realizacijom, a dopredsjednik je dao i neke smjernice za sljedeću 2025. godinu. Tako su ostali kolege mogli od Dražena iz prve ruke doznati kako je pred objavom hrvatsko-slovenski zbornik aforizama (potpomognut sredstvima Društva hrvatskih književnika), zvučna knjiga CD za slijepe i slabovidne potpomognuta financijskom donacijom jedne tvrtke iz Splita te knjižica o humoru i vinu potpomognuta sredstvima jedne šibenske tvrtke. Zlatko Tomić nedavno je završio antologiju preminulih hrvatskih i srpskih aforista koju ovaj tjedan predstavlja na Satira festu u Beogradu, gdje je uz Ivu Miju Andrića i Darka Žigrovića uvršten među trideset finalista završne večeri festivala. Užurbano se priprema i sedmi ovogodišnji zbornik aforizama naših članova u realizaciji Miroslava Vukmanića i trebao bi biti objavljen do kraja studenoga. Jergovićevi kolege iz udruge saznali su detalje o službenom e-glasilu udruge, elektroničkom magazinu

"Uh!Aha", čiji 59. broj s pedesetak stalnih suradnika iz Hrvatske i inozemstva samo što nije objavljen. Naglasio je njegovu važnost u opismenjanju nacije, poglavito mladih, zbog brojnosti rubrika posvećenih uz aforizme i ostalim kraćim oblicima i pozvao sve pisce i karikaturiste na suradnju. Dopredsjednik je istaknuo da odjel "humoristike" intenzivno potražuje mlade, perspektivne i kreativne pojedince putem natječaja koji je netom završen u suradnji s Udrugom "Mlada pera" iz Čakovca te je polučio zadovoljavajuće rezultate s naglaskom da humor i dalje živi među ljudima i u školama unatoč negativnostima kojima smo svakodnevno okruženi.

Na kraju druženja u ugodnoj i ležernoj atmosferi podijeljena su priznanja i nagrade (enigmatske revije i knjige) s netom završenih natječaja za najbolji aforizam na temu "rijeka" u Solinu te za najbolji kratki humoristični potpis ispod karikature pokojnog Davora Štambuka te su dodijeljene zahvalnice istaknutim članovima: Zlatku Garvanoviću za uspješno izvršen prvi mandat na čelu udruge i financijsko potpomaganje radu, Darku Žigroviću za donacije udruzi i Draženu Jergoviću za uspješno šestogodišnje uređivanje e-glasila udruge.

NOVI PRIVREMENI OTPRAVNIK POSLOVA POSJETIO CRNOGORSKI DOM U ZAGREBU

Tekst i fotografije: Bojan Radulović

Želeći se bolje upoznati sa situacijom sa crnogorskom nacionalnom manjinom u Hrvatskoj, njezinim pravima te aktivnostima koje provode, novi privremeni otpravnik poslova u Ambasadi Crne Gore u Zagrebu gospodin ZORAN JANKOVIĆ posjetio je 23.10.2024. Crnogorski dom, zajedničko sjedište Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske, Društva "Montenegro" Zagreb i Vijeća crnogorske nacionalne manjine Grada Zagreba.

Gospodina Zorana Jankovića i II. sekretarku iz ambasade Anđelu Darmanović u Domu je dočekala delegacija u sastavu:

Dušan Mišković - bivši predsjednik Vijeća crnogorske nacionalne manjine Grada Zagreba,

Danilo Ivezić – bivši predsjednik Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske (NZCH),

Alija Šukurica – predsjednik Društva Crnogoraca i prijatelja Crne Gore "Montenegro" Zagreb,

Bojan Radulović - predsjednik Vijeća crnogorske na-

cionalne manjine Grada Zagreba,

Nenad Bogdanović – tajnik Vijeća crnogorske nacionalne manjine Grada Zagreba.

Anđela Darmanović kratko je predstavila novog otpravnika nakon čega se Janković detaljnije i opširnije predstavio. Pitkim diplomatskim umijećem nazočnima je iznio čitav niz fakata i objašnjenja vezanih uz njegov dosadašnji rad, karijerni put u politici i kasnije u diplomaciji, te poznavanje situacije u Boki, Crnoj Gori, Hrvatskoj i šire u regionu i Americi. Njegova politička funkcija i trenutni položaj bili su uslovi da ga se uzme u obzir za funkciju otpravnika, a presudilo je njegovo veliko poznavanje situacije u Boki, u kojoj je prije mnogo godina i krenula njegova politička karijera.

Domaćini su gostima iz ambasade pojasnili situaciju s crnogorskim udruženjima i vijećima u Hrvatskoj. Domaćini su posebno pohvalili iskorak Republike Hrvatske da se svrsta uz bok onih rijetkih država u svijetu koje u današnje vrijeme Ustavom i ustavnim zakonom uređuju i štite svoje nacionalne manjine. U Hrvatskoj se one i novčano pomažu, sufinanciranjem putem Savjeta za

nacionalne manjine Republike Hrvatske, te od strane gradova i županija u kojima se s obzirom na zastupljenost pojedine manjine u biračkom spisku na izborima izabiru i uspostavljaju Vijeća (ili se bira predstavnik) nacionalnih manjina.

Iznešeno je i negodovanje vezano uz presporu realizaciju međudržavnog sporazuma između Hrvatske i Crne Gore i davno uspostavljeno međudržavno povjerenstvo koje se samo nekoliko puta sastalo i nikada pravo zaživjelo.

Mi smo sada u situaciji da se još dan-danas borimo za uspostavljanje onoga što je ovim sporazumom odavno određeno, a to je uspostavljanje Crnogorskog kulturnog centra i pripadajuće mu biblioteke u Gradu Zagrebu. Smatramo da u datom trenutku izglasavanje rezolucije o Jasenovcu u Crnoj Gori našoj želji za dobivanjem kulturnog centra u Zagrebu nikako nije pripomoglo, kazao je Dušan Mišković, bivši predsjednik Vijeća crnogorske nacionalne manjine Grada Zagreba.

Bivši predsjednik NZCH Danilo Ivezić je gostima pojasnio cijelu povijest svega onoga što su hrvatski Crnogorci učinili za Crnu Goru, pogotovo u diplomatskom i političkom smislu: *Kraj devedesetih godina prošlog stoljeća odredio je poziciju NZCH na koju smo mi i danas posebno ponosni i zadovoljstvo mi je da vam danas predstavim što smo sve radili za Crnu Goru, a radili smo internacionalizaciju crnogorskog pitanja i vraćanje Crne Gore sebi. Činili smo to kroz dvije međunarodne konferencije, kroz Pokret za nezavisnu i europsku Crnu Goru (u koordinaciji Pokreta tri su člana bili iz NZCH: Veselin Aga Simović, Mirko Kovač i Dimitrije Popović), te kroz cirkularno pismo svim ambasadorima akreditiranim u Republici Hrvatskoj. Pohodili smo članove Vlade i veleposlanstva stranih država akreditiranih u Hrvatskoj i ukazivali na važnost ostvarivanja nezavisnosti Crne Gore. Godine 2002. organizirali smo i posebno važnu manifestaciju "Lučindanski susreti u Zagrebu", koja je bila posvećena kralju Nikoli i na kojoj su bili prisutni doajen hrvatske diplomacije Vladimir Velebit, Luka Bebić (potpredsjednik Hrvatskog Sabora), tadašnji ministar vanjskih poslova Republike Hrvatske i pokrovitelj manifestacije Tonino Picula, cijela elita profesora s Politiološkog fakulteta u Zagrebu i na kojoj je govorio i Branko Lukovac (diplomata i kasniji ministar spoljnih poslova Crne Gore). Na tim je "Susretima" donesen jednodušni zaključak da je jedini put Crne Gore nezavisnost i evropski put,* rekao je Ivezić.

Prilikom izražavanja želje da crnogorska udruženja u Hrvatskoj sa Crnom Gorom u današnje vrijeme razvijaju dobar i posebno - partnerski odnos - Danilo Ivezić je

također naglasio i ovo: *Što se nas tiče ovdje u Nacionalnoj zajednici Crnogoraca Hrvatske, mi nijesmo više ni u kojemu smislu politički aktivni. Mi smo uzeli da se onoga dana kada je referendumom narod Crne Gore odlučio da ponovno uspostavi nezavisnu Crnu Goru i zemlji vrati silom oduzetu državnost - naš politički dio posla završio - i sada je na svim građanima Crne Gore da sami rade na boljitku Crne Gore i da se pametno i demokratski kreću u smjeru Brisela i Zapada, pritom uvažavajući pomoć Hrvatske kao prijelaznog mosta na tome putu,* kazao je Ivezić.

Mi smo se od toga dana okrenuli isključivo kulturi i ostvarivanju prava na kulturnu autonomiju u RH, te realizaciji brojnih kvalitetnih programa počevši od izdavačke djelatnosti, preko izložbi slika, do književnih večeri, tribina, svečanih koncerata klasičnih glazbenika iz Crne Gore, prikazivanja dokumentarnih filmova crnogorskih redatelja i slično, završio je Ivezić svoje obraćanje otpravniku poslova i sekretarki Darmanović.

Gospodin Janković je za kraj svojeg posjeta Crnogorskom domu proveden kroz sve prostorije gdje je zatekao bogat fond slika koje su tijekom godina sakupili NZCH, Društvo "Montenegro" i Vijeće, te velik fondus knjiga, uglavnom iz izdavačke djelatnosti NZCH. Voditelji ih već godinama strpljivo sakupljaju, i uporno čekaju na uspostavljanje ranije spomenute biblioteke i Crnogorskog kulturnog centra u Zagrebu...

ČETVRTA SJEDNICA PREDSJEDNIŠTVA DRUŠTVA MONTENEGRO ZAGREB

Tekst i fotografija: Bojan Radulović

Predsjedništvo Društva Crnogoraca i prijatelja Crne Gore "Montenegro" Zagreb je 24.9.2024. na svojoj redovnoj sjednici održanoj u Crnogorskom domu (Trnjanska 35, Zagreb) jednoglasno podržalo kandidaturu Alije Šukurice za novog predsjednika Društva Montenegro.

Sjednica je održana sukladno Statutu Društva i u svom punom sastavu, izuzev Nataše Musić, članice Predsjedništva koja je ranije ove godine umrla. Dnevni red sastojao se od sljedećih točaka:

1. Usvajanje zapisnika 3. (elektroničke) sjednice Predsjedništva.
2. Podnošenje ostavke Predsjednika Društva radi izbjegavanja akumuliranja više funkcija u jednoj osobi, zbog preuzimanja druge funkcije u okviru djelovanja crnogorske nacionalne manjine u Gradu Zagrebu.
3. Pripreme za izbornu skupštinu Društva.
4. Prijedlozi kandidata za Predsjedništvo Društva i Predsjednika Društva
5. Razno.

Pod 2. točkom dnevnog reda trenutni predsjednik Društva i voditelj sjednice Predsjedništva Bojan Radulović objasnio je članovima Predsjedništva da će uskoro preuzeti funkciju predsjednika Vijeća crnogorske nacionalne manjine Grada Zagreba i da se shodno tome

povlači sa čela Društva kako ne bi došlo do opasnosti okrupnjavanja funkcija u jednoj osobi. Njegovo povlačenje sa dužnosti članovi su jednoglasno prihvatili.

Pod 4. točkom dnevnog reda predsjednik Društva i voditelj sjednice Predsjedništva Bojan Radulović obavijestio je članove Predsjedništva da je prisutni član Predsjedništva Alija Šukurica (inače dugogodišnji i iznimno aktivni član Društva) izrazio želju da preuzme dužnost predsjednika. Članovi Predsjedništva su njegovu kandidaturu jednoglasno podržali, te sada slijedi procedura da ga kao novog predsjednika izabere Skupština Društva Montenegro koja će se održati 10.10.2024. u Crnogorskom domu u 19 sati.

Od ostalih pitanja Predsjedništvo je raspravljalo o sudjelovanju Crnogoraca u nadolazećoj manifestaciji "Dani nacionalnih manjina Grada Zagreba", zatim o organizaciji "Lučindanskih susreta 2024." te o apelu Vlaste Bulajić, udovice Veljka Bulajića, koja moli za pomoć u uređenju Veljkova groba s njegovim spomenikom (obitelj planira da bi ga izradio Dimitrije Popović). Apel gospođe Bulajić bit će prezentiran još i na Skupštini Društva, na skorašnjoj sjednici Vijeća crnogorske nacionalne manjine Grada Zagreba te na nadolazećoj sjednici Predsjedništva Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske (NZCH). Također, bit će objavljen i u "Crnogorskom glasniku", časopisu koji izdaje NZCH i služi informiranju o aktivnostima crnogorske nacionalne manjine u Republici Hrvatskoj.

IZABRANO NOVO VODSTVO VIJEĆA CRNOGORSKE NACIONALNE MANJINE

Tekst: Bojan Radulović

U Crnogorskom domu u Zagrebu vijećnici crnogorske nacionalne manjine Grada Zagreba održali su 1.10.2024. sjednicu na kojoj su tajnim glasanjem izabrali novo vodstvo Vijeća. Za novog predsjednika izabrali su Bojana Radulovića, donedavnog zamjenika predsjednika Vijeća i predsjednika Društva Crnogoraca i prijatelja Crne Gore "Montenegro" Zagreb.

Kako u svojoj osobi ne bi okrupnjavao funkcije Radulović se povukao sa funkcije predsjednika Društva "Montenegro". Na njegovo mjesto je na nedavnoj Skupštini Društva izabran član Predsjedništva Društva Alija Šukurica. Radulović je također izabran za osobu ovlaštenu za potpisivanje i raspolaganje sredstvima na žiro računu Vijeća te za člana Koordinacije vijeća i predstavnika nacionalnih manjina Grada Zagreba.

Također tajnim glasanjem, vijećnici su za zamjenicu predsjednika Vijeća izabrali Mašu Savićević, dugogodišnju glavnu urednicu Crnogorskog glasnika, manjinskog časopisa koji se svaka dva mjeseca štampa i distribuira

u sklopu programa informiranja Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske. Odabirom Savićevićeve i Radulovića, te povlačenjem dosadašnjeg predsjednika Vijeća Dušana Miškovića, došlo je do promjena i u sastavima nekih stalnih Komisija Vijeća. Vijećnici su za članicu Komisije za financijska pitanja izabrali Viktoriju Božičević a za člana Komisije za Statut i Poslovnik izabrali su Dušana Miškovića.

Sastavi stalnih Komisija sada izgledaju ovako:

Komisija za financijska pitanja: Viktorija Božičević, Milanka Bunčić, Marica Horvat, Jelena Rončević

Komisija za programska pitanja: Dragan Bulatović, Milanka Bulatović, Zoran Drašković, Danilo Ivezić

Komisija za Statut i Poslovnik: Dušan Mišković, Sava Bogdanović, Murat Mekić, Branislav Radulović

Komisija za odnose i saradnju s vijećima drugih nacionalnih manjina i vijećima crnogorske nacionalne manjine u RH: Miro Dajović, Branko Klikovac, Vasiljka Martinović, Jadranka Šincek.

DRUŠTVO MONTENEGRO IZABRALO NOVOG PREDSJEDNIKA I NOVU ČLANICU

Tekst: Bojan Radulović

Vanredna izborna skupština Društva Crnogoraca i prijatelja Crne Gore "Montenegro" Zagreb održana je 10.10.2024. u Crnogorskom domu (Trnjanska 35, Zagreb) povodom odlaska dosadašnjeg predsjednika Bojana Radulovića na novu funkciju, te zbog upražnjenog mjesta u Predsjedništvu Društva nakon nedavne smrti članice Nataše Musić.

Na vanrednoj izbornoj skupštini okupilo se 26 članova i članica Društva, a reportažu o izborima snimao je OTV. Prvo je dosadašnji predsjednik Bojan Radulović podnio opći, te financijski i programski izvještaj nazočnima, nakon čega se predstavilo dvoje kandidata za predsjednika, odnosno predsjednicu Društva.

Prvo se predstavila Ana Savić, dugogodišnja članica Društva "Montenegro", koja je iznijela svoj životopis i

svoju viziju rada Društva u budućnosti. Sljedeći kandidat Alija Šukurica nije se trebao mnogo predstavljati jer je njegov dugogodišnji volonterski rad u Društvu te trud koji ulaže u rad Predsjedništva Društva, velika većina članova već odavno prepoznala. Štoviše, na ranijoj sjednici Predsjedništva Društva održanoj 24.9.2024. Predsjedništvo je jednoglasno podržalo njegovu kandidaturu.

Javnim glasovanjem troje članova skupštine glasalo je za Anu Savić, a 23 člana za Aliju Šukuricu, čime je novi predsjednik (u mandatu) Društva "Montenegro" postao ALIJA ŠUKURICA.

Na upražnjeno mjesto Nataše Musić, preminule članice Predsjedništva, glasovima svih prisutnih izabrana je Viktorija Božičević, dugogodišnja aktivna članica Društva i solistica Pjevačkog zbora "Montenegro".

UMAG UGOSTIO BOKELJSKU MORNARICU

Tekst i fotografija: Ružica Mitrović Maurović

Dan 15. listopada 2024. godine građani i građanke Umaga i Bujštine pamtit će zasigurno još dugo kao dan kada su s oduševljenjem dočekali, toplo pozdravili i doživjeli ne tako čestu priliku družiti se s predstavnicima Bokeljske mornarice - najstarije bratovštine pomoraca na svijetu.

Na poziv Narodnog sveučilišta u Trstu - Università Popolare di Trieste, Bokeljska mornarica tih je dana krenula na višednevnu turneju Italijom, Slovenijom i Hrvatskom, te tom prigodom obnovivši dugogodišnje prijateljstvo posjetila gradove Izolu, Monfalcone, Muggiu i Umag.

Po zanimljivoj legendi, osnovana je 13. siječnja 809. godine, kada su bokeljski pomorci sudjelovali u svečanom preuzimanju relikvija sv. Tripuna. Naime, tom je prilikom brod noseći njegove mošti na putu prema

Veneciji, uplovio u Kotor. Danima zbog nevremena brod nije mogao nastaviti plovidbu, pa su tako relikvije zauvijek ostale u Kotoru, a sv. Tripuna grad je proglasio svojim zaštitnikom.

Tijekom dvanaestog stoljeća Mornarica poprima uglavnom vojni značaj, a sredinom trinaestog postaje staleškom udrugom bokeljskih pomoraca. Iz najstarijeg sačuvanog Statuta 1463. godine saznajemo kako je temeljni cilj bratovštine tada bila odgojna uloga i stručna izobrazba mladih pomoraca, socijalno-humanitarni rad, posebno pomaganje siromašnim i nemoćnim članovima.

Bokeljska mornarica kao drevna bratovština kotorskih pomoraca za unapređenje brodarstva i međusobno pomaganje članova, tijekom prošlosti imala je važnu ulogu u organizaciji i jačanju bokeljskog pomorstva i brodarstva i znatno je pridonijela preobražaju Boke

Kotorske u snažno pomorsko-trgovačko središte na ovom dijelu Jadranske obale.

Rad je ovoj bratimskoj udruzi bokeljskih, kotorskih pomoraca zabranjivan u više navrata, prvo propašću Mletačke republike 1797. godine, kao i u vrijeme talijanske okupacije Boke od 1941.– 43. godine, kada je djelovanje Bokeljske mornarice bilo nedopušteno.

Za opstojnost Mornarice vrlo je bitna 1859. godina, kada je u Kotoru utemeljeno memorijalno građansko društvo "Plemenito tijelo Bokeljske mornarice", organizacija pomoraca navigatora čiji su članovi mogli postati i pripadnici drugih zanimanja. A godine 1935. donošenjem novoga Statuta članstvo se vraća obnovi tradicionalne uloge Bokeljske mornarice, osobito brizi za unapređenje bokeljskoga brodarstva i trgovine.

Po okončanju drugog svjetskog rata Mornarica nastavlja s radom i Statutom iz 1964. godine formira se "Društvo Bokeljska mornarica" koje u svom sastavu ima Glavni mornarski odred s admiralitetom na čelu. Prilikom svečanih prigoda odred u odorama i pod oružjem nastupa pod zastavom, svira se Svečana pjesma koju je ispjevao Pavao Kamenarović iz Dobrote i pleše Kolo Bokeljske mornarice s figurama iz mornarskog života.

Godine 1991. na skupštini u Kotoru Bokeljska mornarica donosi novi Statut koji je društvo vratilo osnovnim načelima njegovog djelovanja i u značajne aktivnosti ponovo uvrstilo službeno sudjelovanje u Tripundanskim svečanostima.

Bokeljska mornarica je tijekom svog postojanja doživljavala nebrojene bure i nevere, ali je iz njih sretno isplovila zahvaljujući tisućama članova brojnih generacija Mornarice koji su tokom stoljeća, često uz velike žrtve i u dramatičnim okolnostima stvarali, čuvali i razvijali duhovne, moralne i kulturne vrijednosti koje su i danas prepoznate kao univerzalne.

Ultimativno priznanje za sav svoj rad i trud dobila je, kada je, kao prvo nematerijalno kulturno dobro iz Crne Gore, 2021. godine uvrštena na UNESCO-vu listu nematerijalne kulturne baštine, što je svakako znatno pridonijelo daljem razvoju i valorizaciji kako Mornarice tako i Kotora, Boke i Crne Gore u svijetu.

Stoga ne čudi topao prijem građana Umaga, koji su Bokeljsku mornaricu Kotor sa članovima iz podružnica

Tivat i Herceg Novi uz pratnju članova mjesne muzike Denovići, dočekali s neizmjernom zainteresiranošću. Odjevena u svoje tradicionalne odore nakon prijema kod gradonačelnika Viliija Bassanese i susreta s predstavnicima javnih i gradskih ustanova i institucija Mornarica je uz pratnju muzike i građana prodefirala ulicama grada do gradskog trga 1. svibnja na kome su pred brojnom publikom nakon svečanog postrojavanja i pozdrava gradonačelnika otplesali svoj tradicionalni ples kolo sv. Tripuna. Oni najmlađi nisu tajili svoje oduševljenje opkolivši nakon nastupa mornare u prekrasnim odorama obasipajući ih znatiželjnim pitanjima i komentarima, dok su odrasli iskoristili priliku da fotografijama trajno ovjekovječe ovaj nezaboravan doživljaj.

Susret s Bokeljskom mornaricom svima je kratko trajao i još jednom je pokazao da nije samo prilika za promociju drevne pomorske tradicije i kulture, već da ovakvi događaji značajni i doprinose razmjeni iskustava, kulturne suradnje, očuvanju kulturne baštine, a osobito međusobne suradnje u očuvanju prijateljskih, povijesnih i kulturnih veza.

BUNDEVIJADA

Tekst: Želimir Novaković; Fotografija: Anita Hromin

U dvadesetom, jubilarnom izdanju sada već priznate i poznate vrbovščanske Bundevijade učestvovala je NZC Rijeka sa svojim zborom "Montenegrini" koji je izveo tri poznate pjesme: "Ivanova korita", "Crna Gora je moj dom" i "Bokeljska noć".

Prekrasno vedro jesensko vrijeme pratilo je ovo događanje čime je i sama priredba vezana uz slavlje jeseni dodatno dobila na svom šarmu.

Gosti i prijatelji festivala uživali su u kupnji bundeva, bučinog ulja, proizvoda od bundeve te ostalih eko-etno proizvoda, kulturno-umjetničkom programu, predstavljanju starinskih i nesvakidašnjih jela, izboru za najmanju, najinteresantniju i najtežu bundevu, natjecanju za najljepši izlagački prostor te bogatoj gastronomskoj ponudi.

Uz zbor "Montenegrini" sudjelovala su brojna folklorna društva, pjevači i plesači. Ljubitelji dobre kuhinje i svi koji vole fine zalogaje uživali su u kulinarskom kutku.

KONCERT "LANTERNA I PRIJATELJI"

Tekst: Želimir Novaković; Fotografija: Milivoj Nikolić

Dana 27. septembra 2024. godine KUD "Lanterna" Kraljevica organizirala je koncert "Lanterna i prijatelji" u frankopanskom Dvorcu Nova Kraljevica.

Koncert se simbolično održao na Svjetski dan turizma kako bi se u tom povodu predstavila i vrednovala glazbena baština primorskog kraja i ostatka Hrvatske. Na koncertu sudjelovala je i NZC Rijeka sa zborom "Montenegrini" uz splet crnogorskih pjesama koje su izazvale oduševljenje prisutnih.

Uz zbor Lanternu kao domaćina nastupili su i gosti MPS "Zavičaj" iz Vukšića, KUD Ive Jurjević iz Omišlja, klapa Gradelin iz Rijeke te KUD Antun Barac iz Grižana. Nakon koncerta slijedila je gastro ponuda domaćina uz poruku da će ova manifestacija prerasti u tradicionalno druženje.

U OSIJEKU ODRŽANO PREDAVANJE O RAZVOJU CRNOGORSKE POP-ROCK MUZIKE

U Osijeku, centru Osječko-Baranjske županije u Hrvatskoj, u subotu je održano predavanje barskog publiciste **Željka Milovića** "Crnogorska pop-rock scena 1954-1991", bazirano na istoimenoj monografiji koju je publikovala Matica Crnogorska.

Predavanje je održano u organizaciji Crnogorskog kulturnog društva "Montenegro – Montenegrina" OBŽ, uz podršku Uprave za saradnju sa dijasporom-iseleženicima Vlade Crne Gore, i u saradnji sa Gradom Osijekom.

Nedeljko Bezmarević, zamjenik predsjednika CKD, u uvodnom slovu govorio je o autoru knjige i samom djelu, potencirajući da je "izuzetno vrijedna stvar što u današnjem politizovanom društvu predstavljamo nešto što nema veze sa tim, već sa nečim vrijednim, opuštenim i kreativnim".

"O temi crnogorskog pop-rock nasljeđa nikada se do sada nije govorilo ni u Osijeku, ni u čitavoj državi Hr-

vatskoj, pa je značaj ovakvog skupa tim veći", istakao je **Bezmarević**, predstavnik Crnogorske nacionalne manjine za skupštinu grada Osijeka i iskazao zadovoljstvo što je predavanje bilo otvoreno za sve zainteresovane, pa je u publici bio znatan broj posjetilaca iz grada domaćina, ali i predstavnika drugih nacionalnih manjina u Osijeku.

Predsjednik Crnogorskog kulturnog društva "Montenegro – Montenegrina" **Siniša Popović** istakao je da je ono osnovano s ciljem okupljanja pripadnika crnogorske nacionalne manjine na području županije, kao i organizacije i sprovođenja programskih aktivnosti usmjerenih na njegovanje kulture i očuvanje tradicionalnih vrijednosti i identiteta crnogorskog naroda izvan matične domovine.

"Područje djelovanja CKD obuhvata razvitak demokratske političke kulture i kulture dijaloga, kako među pojedincima, tako i među skupinama različitih nacionalnih manjina, razmjenu aktualnih i tradicionalnih sadržaja iz oblasti kulture i umjetnosti, međunarodnu

saradnju udruženja, institucija i lokalnih zajednica, kao i aktivnosti iz oblasti obrazovanja, nauke, istraživanja i sporta", naveo je **Popović**, inače predstavnik crnogorske nacionalne manjine u Skupštini Osječko-baranjske županije.

Željko Milović je govorio o specifičnosti nastanka i razvoja popularne muzike i uopšte urbanog pokreta u Crnoj Gori, od orkestra pod vođstvom maestra **Eugena Hajzlera** koji je Crnoj Gori prvi u kontinuitetu predstavio "drugačiju muziku" od do tada uobičajene,

preko prvih bendova – "Entuzijasti" i "Eukalptusi", održavanju Budvanskih i Titogradskih gitarijada, fenomenologiji uspjeha **Daniela Popovića** i **Miladina Šobića** kao izvođačima koji su se ostvarili van matične republike, i grupe "Makadam" koja je to uradila upravo iz glavnog grada Crne Gore kao matične baze, zatim o nepostojanju adekvatne muzičke infrastrukture i nepostojanju konzistentne pop rock scene, sve do koncerta za gladne Afrike, prvog u tadašnjoj Jugoslaviji, a zaključno sa pojavom novih gitarijada početkom devedesetih "kad im vrijeme bilo nije" i preplavlivanjem medija i tržišta hrvatskim densom i srpskim turbo-folkom, "između kojih nije bilo suštinske razlike, od dva brata deca".

Milović je najavio i objavljivanje drugog, dopunjenog i izmijenjenog izdanja knjige početkom naredne godine u izdanju NVO Montenegro Records i Matice Crnogorske.

Pored predstavnika javnog, kulturnog i političkog života Osijeka, predavanju je prisustvovao i opunomoćeni ministar/ ministar savjetnik u Ministarstvu vanjskih poslova Crne Gore prof. dr **Milo Lučić**.

Nakon predavanja, druženje crnogorske delegacije i domaćina nastavilo se u čuvenoj "Čingi Lingi" čardi, mjestu koje je kantautor **Dorđe Balašević** navodio kao "svoju drugu kuću", a čiji stihovi o Osijeku i Osječanima zauzimaju centralno mjesto u ovom objektu.

FILM O SLOBODANU VULIČEVIĆU, NESVAKIDAŠNJEM UMJETNIKU

Tekst i fotografija: Bojan Radulović

Društvo Crnogoraca i prijatelja Crne Gore "Montenegro" Zagreb je nakon ljetne stanke 12.9.2024. u sklopu svojeg programa "Dokumentarni film u Crnogorskom domu" nastavilo s prikazivanjem filmova vezanih uz geografske, kulturne i povijesne teme iz Crne Gore, ili vezanih uz Crnogorce koji dali svoj doprinos razvoju Hrvatske na kulturnom, umjetničkom, i svakom drugom planu.

U natoč velikom nevremenu u Zagrebu te večeri, projekcija je uspjela okupiti članove Društva "Montenegro" Zagreb, članove Udruge hrvatskih aforista i humorista, a došli su i snimatelji s OTV televizije. Programu su prisustvovala i gošće iz Veleposlanstva Crne Gore u Republici Hrvatskoj: nova otpravnica poslova Jelena Ražnatović i II. sekretarka Anđela Darmanović.

Dokumentarni film posvećen životu i radu akademskog

slikara Slobodana Vuličevića pod nazivom "Čovjek sjevernih listopadnih šuma" (40 min.) prisutnima je pokazao presjek fakata vezanih uz umjetnikov život kao što su rođenje, roditelji, seljenje po bivšoj Jugoslaviji, obrazovanje, Drugi svjetski rat, život i rad u Rovinju, te konačno smrt. Sve je to isprepleteno Vuličevićevim pričama, često humornim, ali u pravilu mističnim i religioznim čak, ali ne na način kako se inače u narodu poima religija.

"Uz religiju ide i sumnja. Ja ne poznajem sumnju. Za mene postoji samo budalasta jednostavnost i neupitno vjerovanje u mističnost, u ljubav, u ljepotu i prirodu. Aboridini kažu da ti je drvo majka. To je divno, ja vjerujem u takve stvari...", samo su neke od mudrosti i neobičnosti koje u filmu o sebi i svijetu oko sebe govori Vuličević.

Inače, Slobodan Vuličević je akademski slikar rođen na

Cetinju u Crnoj Gori 14.2.1927. (umro u Puli, 2.5.2009.). U Zagrebu je završio gimnaziju i Akademiju likovnih umjetnosti te specijalku u klasi prof. Marina Tartaglie. Njegov bogat umjetnički opus nastajao je uglavnom u umjetničkom ateljeu u Rovinju, gradu koji je odmah po završetku studija odabrao kao svoje trajno mjesto boravka. U tome je gradu bio jedan od osnivača i protagonista tzv. Rovinjske grupe slikara, koja je u pedesetim i šezdesetim godinama 20. stoljeća bila živahna pokretačka snaga važnih likovnih i kulturnih aktivnosti i događanja. Umjetnički kritičari jedinstveni su u ocjeni da se njegovo umjetničko stvaralaštvo izdvaja iz cjelokupne proizvodnje suvremene hrvatske umjetnosti te se kao takvo ne može niti uniformno klasificirati, niti svrstati pod određeni nazivnik.

Autor prve njegove monografije izdane 1988. je Ive Šimat Banov, a drugu monografiju skupine autora pod nazivom "Crno bijela monografija" uredio je Gordan Vunak 2006. godine.

Osim što je slikao, Vuličević je svoje misli često zapisivao na komadićima papira. Prvu knjigu misli i intimnih zapisa, iz 2000., nazvao je Ovu knjigu posvećujem ka-

pima kiše, a druga, Zapisi iz ulice Casale, koja nastavlja kronološki nizati autorove misli, objavljena je 2006.

Posmrtno retrospektivne izložbe priređene su mu 2009. u Zavičajnom muzeju grada Rovinja i 2010. u rovinjskoj galeriji Adris.

Program dokumentarnog filma u Crnogorskom domu ostvaruje se uz financijsku pomoć Savjeta za nacionalne manjine Republike Hrvatske

KOLAŠIN: PROMOVISANA KNJIGA "OGNJIŠTE" DRAGANA MITOVOG ĐUROVIĆA

Tekst: Pobjeda; Fotografija: Milanka Bunčić

Knjiga "Ognjište" je dio ambiciozne izdavačke djelatnosti Nacionalne zajednice Crnogoraca u Hrvatskoj. Donedavni predsjednik te zajednice i rođeni Kolašinac, Danilo Ivezić je objasnio da je knjiga objavljena kao dio osnovne programske djelatnosti očuvanja kulturnog i nacionalnog identiteta.

Znali smo i prije "da se ljepota na ljev ne maže, nego u znanje i pamet ulaže". Znali smo "đe ima čoeka ne možeš ga dočekati pošto sjedne". I "kad ti sjekira padne u med, pazi se e neće zadugo biti slatko". I da

je "teško kačamaku, čekajući tuđu vareniku i siromahu tuđu motiku". Da je "teško samcu na punu vagancu", sve je pronašao tragač za mudrošću, tragač za onim vrijednostima na kojima je opstalo crnogorsko čeljade i Crna Gora, tragač za nama u nama, Dragan Mitov Đurović... - Ovo je dio poruka sa prve promocije najnovije Đurovićeve knjige "Ognjište" koju je organizovala JU Centar za kulturu iz Kolašina.

Govoreći o knjizi, prof.dr. Draško Došljak je istakao da je ognjište najmoćnija crnogorska riječ što donosi posebnu originalnost i vrijednost ovoj knjizi Dragana

Mitovog Đurovića.

Nova Đurovićeve knjiga je sa razlogom tako naslovljena jer svih 55 priča ove knjige potvrđuju autora kao zaštićenog svjedoka crnogorskog narodnog govora. Kao što se crnogorsko vjekovima branilo i štitilo, tako se ovom knjigom brani crnogorski jezik. Svako od nas ima svoje porodično ognjište koje ga je odnjegovalo i vaspitalo i poručilo – Crna Gora je naše ognjište. A ognjiše je, kako veli Dragan "đe se čeljad domaća okupljaju, đe se Bogu mole, đe u prve studene dane i snjegove mrs miriše, đe žar kao nebo s proljeća." Posebno ističem priče koje pričaju njegove sagovornice. Sve su one "banice" i uzdanice koje održe ognjište kada je najteže. Zato je sveto ono star sjetovanje – sinovi su lozu da održe a šćeri su ogledalo juće. Draganova knjiga potvrđuje da je ognjište crnogorska sociologija, filozofija, lingvistika, etnografija, etnologija. Ovo je knjiga koja nam prošlost približava. Ovo su lekcije iz crnogorskog jezika i etike, priče koje opominju, kazao je prof.dr. Draško Došljak.

Vladimir Lazović, pisac i nekadašnji novinarski kolega Dragana Mitovog Đurovića sa Radija Crne Gore, prisjetio se prve Đurovićeve besjede o njegovoj poeziji kada mu je kazao da svaki slobodni trenutak koristi za čitanje i pisanje.

Ognjište" je knjiga o "duhovnom svetištu" ali je ognjište i embrion crnogorskog društva i crnogorske besjede. Zajedno sa crnogorskim guvnima đe se zborovalo, kolo zavodilo i dogovaralo. Zapisi i priče u Draganovom "Ognjištu" su uobličeni crnogorskim književnim jezikom, rečenice isklesane perom majstorskog zanata a ja bih rekao i ehom radijskog mikrofona kojeg osjećam u svakom kazivanju i priči njegovih junaka, istakao je Lazović.

Priče iz knjige Dragana Mitovog Đurovića su me premjestile u svijet koji nadam se živi kod svih nas, u onaj svijet vrijednosti i pouka, savjeta koje smo slušali od dedova i baba, od očeva i majki, kazala je novinarka Dragana Šćepanović.

Na stranicama ove knjige je objašnjenje zbog čega su nekada razgovori besjede ljudi, često pripadali književnosti, umjetnost, etici, više nego svakodnevnoj komunikaciji. Ognjište je na neki način i svojevrsna zbirka mojih uspomena, mjesto nostalgije ali i vodič i opomena za svakodnevnicu koju i danas živimo. Poslije čitanja ove knjige, sigurna sam, bićete ponosniji što pripadate Crnoj Gori, što pričate jezikom raskošnog bogatstva, na činjenicu da je na ovom parčetu planete niklo mnogo mudrosti, humanosti, dobrote. I da dio toga nosimo u svom genetskom hodu, dodala je Šćepanovića.

Knjiga "Ognjište" je dio ambiciozne izdavačke djelatnosti Nacionalne zajednice Crnogoraca u Hrvatskoj. Donedavni predsjednik te zajednice i rođeni Kolašinac, Danilo Ivezić je objasnio da je knjiga objavljena kao dio osnovne programske djelatnosti očuvanja kulturnog i nacionalnog identiteta. Suizdavač je Skaner studio a na naslovnoj stranici je slika Dimitrija Popovića.

Knjiga je svojevrsni rasadnik duhovnog blaga a priče u njoj su "Suvi zlatnici sa jezika narodnoga". U njoj su i oni elementi običajnog prava koji su predstavljali osnov čuvenog "Imovinskog zakona Knjaževine Crne Gore" koji je Valtazar Bogišić stvarao punih 18 godina i objavio ga 1888 godine. Draganove priče odista jesu ognjište kao duhovno svetište, toplota doma i svijetlo vječnosti, ishodište narodne mudrosti i pogled u budućnost. One su lijek pokušajima da nam se uzme srce i duša. Sa posebnim zadovoljstvom sam uređivao ovu knjigu. Zbog običaja, tradicije jezika i čuvanja jezičkog bogatstva. Zbog ljepote priča, načina kako pričaju i onoga o čemu pričaju. Zbog umijeća vrsnog oratora ali i književnika, Dragana Mitovog Đurovića, kazao je Ivezić.

Autor Dragan Mitov Đurović je kazao da su priče nastale tokom novinarske karijere koja traje preko pola vijeka.

Otvarali smo vrata kuća naših sagovornika, slušali njih, "slušali" i gledali ognjište, bili svjedoci mudrosti i vremena koje je te mudrosti sačuvalo. Priče, riječi, običaji, mudrosti, poduke, dosjetke, suvi zlatnici sa jezika narodnoga, zaloga su i uspomena za vremena stara, kada je ognjište bilo duhovno svetište. Pored njega sam, u očevom skutu proveo djetinjstvo, do prvih slova i male škole. Slušao stare priče, pamtio i evo u pozne dane se prisjetio i zabilježio da ostanu ogledalo dana davnih, istakao je Dragan Mitov Đurović.

TRADICIJA SE NE SMIJE GLEDATI KAO NEŠTO PREVAZIĐENO ILI MRTVO

Tekst: Adrijana Đorojević za Pobjedu

Umjetnost je uvijek bila moćno sredstvo za očuvanje kulturnog nasljeđa i identiteta, prenoseći kroz generacije priče i tradiciju jedne zajednice. Kroz umjetnost se tradicija ne samo čuva, već i revitalizuje i dijeli sa širom publikom. Činjenica je da su velikani crnogorske likovne umjetnosti, poput Petra Lubarde, Pera Počeka, Rista Stijovića... crpili dosta inspiracije iz događaja i ličnosti bogate prošlosti Crne Gore.

Sa druge strane, savremeni umjetnici u fokus stavljaju drugačiji set tema koje se tiču društvenog trenutka u kojem živimo. Migracije, feminizam, društvena nejednakost, ekologija... teme koje "muče" umjetnike širom svijeta, i te kako su bliske domaćim stvaraocima mlađe generacije, koji ih obrađuju u svojim djelima.

Sagovornici Pobjede - likovni umjetnici Dimitrije Popović, Ana Lompar i Goran Četković saglasni su da se mladi likovni umjetnici u Crnoj Gori u dovoljno mjeri ne bave likovnim promišljanjima naše prošlosti, istorijskim događajima, identitetskim simbolima... No, s obzirom na to da je prošlost uvijek bila i biće podsticajna i inspirativna, oni dijele stav da je na umjetnicima da nađu način da povežu tradicionalno i savremeno. Na taj način njihov bi rad dobio novu dimenziju, a istovremeno bi se ostvarila i afirmacija crnogorske kulture na širem planu. Istoričarka umjetnosti Ljiljana Karadžić, sa druge strane, smatra da mlađe autore mnogo više od klasičnih motiva vezanih za našu tradiciju na rad podstiče propitivanje određenih fenomena poput, na primjer, patrijarhata, što je, prema njenoj ocjeni, zanimljivije i učinkovitije.

INSPIRATIVNOST

Popović je svjestan bogatstva i važnosti crnogorske tradicije i njenog kulturnog nasljeđa koje se reflektuje i na umjetničko stvaralaštvo. U kojoj mjeri tradicija može biti inspirativna u njegovom slučaju pokazuje nekoliko projekata koje je realizovao.

- U tom smislu bavio sam se fenomenom Oktoih, koji je ključan za našu kulturu. Uz kamen temeljac sazdanja Cetinja simbolično je bila položena i knjiga. Činjenica da u najtežim okolnostima za opstanak postoji svijest i

potreba za kulturom pokazuje specifičnost naše tradicije. Uradio sam grafičku mapu "Oktoih 1494 – 2014", inspirisanu ovim remek djelom ondašnjeg štamparstva - podsjetio je Popović.

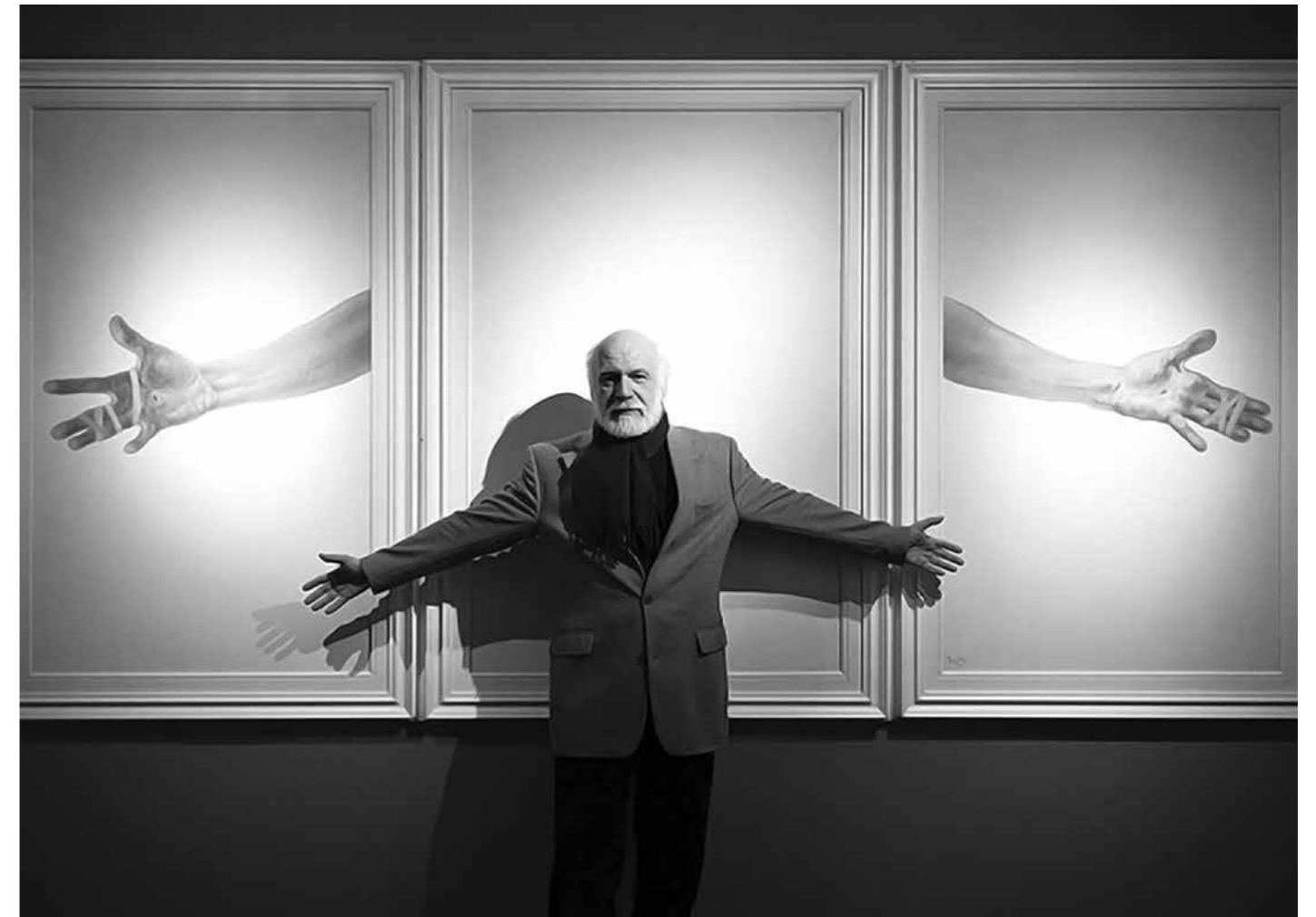
Umjetnik se posebno bavio temama koje se odnose na ličnosti i djela crnogorske istorije. Inspirisan djelom Svetog Petra Cetinjskog uradio je grafičku mapu "Čudotvorac cetinjski", objekat "Kletva" i studiju za monumentalni spomenik u slavu ovoj izuzetnoj ličnosti crnogorske istorije. Najviše se bavio Njegoševim djelom u likovnom i literarnom smislu. Realizovao je ciklus "Misterijum Luče mikrokozma", skulpturu "U slavu Njegoševe misli", grafičku mapu "Oreol mikrokozma" i istoimeni petnaestominutni art film. Napisao je pripovijetku "Luča Njegoševe noći" i nekoliko kratkih eseja. Iz novije istorije zanimala ga je tragična sudbina kralja Nikole.

- Uradio sam 2021. godine grafičku mapu "Kralj" povodom stogodišnjice suverenove smrti. Nedavno je postavljena na Cetinju moja skulptura princeze Ksenije. Dakle, crnogorska je prošlost, odnosno tradicija, bogata događajima i sudbinama koji su inspirativni za umjetnost - istakao je Popović.

On je naglasio da su tradicionalni motivi važni jer u njima nalazi mogućnost da se kroz likovno-estetske forme izrazi ono što ih čini specifičnim.

- Na takav se moderan pristup motivu dobija ne samo njegova osavremenjena, aktuelizovana forma, nego se potvrđuje važnost te tradicije, afirmišu se njene vrijednosti. U tom smislu tradicionalni motivi takođe predstavljaju svojevrsni podsticaj za stvaralaštvo onih generacija koje će u društveno-istorijskom kontinuitetu biti baštinici te tradicije. Moji radovi inspirisani Njegoševim djelom bitno su drugačiji od onih radova Pera Počeka ili Petra Lubarde. Drugačije je promišljanje, drugačiji je likovni senzibilitet, duh vremena u kojem su djela nastala. Različitost umjetničkih pristupa takođe stvara bogatstvo tradicije - smatra Popović.

Prema njegovim riječima, svaki umjetnik je predan ono-

me što ga zaokuplja i odgovara njegovom senzibilitetu.

- Crnogorska kulturna baština je bogata i njena različitost bi trebalo da bude podsticaj za osavremenjivanje u kontekstu umjetničkih izraza. Mislim da bi crnogorska umjetnička scena bila bogatija da se u stvaralaštvu mladih naraštaja javlja potreba da se na umjetnički način izrazi taj suodnos tradicionalnog i savremenog. Da se tradicionalno obogati novim senzibilitetom - rekao je Popović.

On smatra da se tradicija ne smije gledati kao nešto prevaziđeno ili mrtvo.

- Postoje i danas takvi naivni i nepromišljeni stavovi. Tradicija je uvijek bila i biće podsticajna i inspirativna. Dovoljno je pogledati istoriju umjetnosti. Žao mi je da se mladi umjetnici na kreativan način ne bave više crnogorskim kulturnim nasljeđem. Ali, umjetničkom stvaralaštvu je imanentna sloboda, tako da sve zavisi od odnosa pojedinca prema kulturno-istorijskom nasljeđu - kazao je Popović.

Važno je, prema njegovim riječima, da tradicionalni motivi budu prisutni u stvaralaštvu mladih generacija.

- Mislim da bi bilo važno i zbog mladih autora i zbog

kulture kojoj pripadaju. Svome stvaralaštvu bi mogli dati novu dimenziju, neku vrstu identiteta koji bi kroz kvalitetan umjetnički izraz bio istovremeno i afirmacija crnogorske kulture na širem planu - kazao je Popović.

Siguran je da tradicionalni motivi i te kako doprinose očuvanju crnogorskog identiteta i kulture.

- Kultura i umjetnost su ono najvrednije što legitimise jedan narod i njegovu istoriju. To mu daje posebnost, specifičnost koja upravo zato što je drugačija od drugih može uspješno participirati u ovom svijetu globalizma koji zna biti poguban za mnoge, naročito male kulture. Poguban u smislu da nedostaje neke posebnosti i da se uglavnom sve, kao što je slučaj danas, u stvari svodi na estetiziranu uniformnost - kazao je Popović.

Umjetnik smatra da je odnos starog i novog uvijek imao posebnu dinamiku u istoriji umjetnosti.

- Za umjetnika je važan izazov kako da osavremeni nešto što se smatra starim. Taj je izazov veoma zahtjevan. Angažuje umjetnikovo biće na intelektualan i emotivan način. Ono što stvara mora i misliti i osjećati, a takvi se procesi posebno oslobađaju kad se umjetnik bavi tradicionalnim motivima kulture kojoj pripada - istakao je Popović.

POŠTOVANJE

Lompar je kazala da je likovni izraz lična karta svakog umjetnika.

- Ukoliko se umjetnik iskreno obraća publici, definisanost u tom veoma intimnom izrazu mora se temeljiti na izvornim, tradicionalnim crnogorskim motivima makar to bilo samo u misaonom polazištu za umjetničko djelo. Moja likovna namjera i misaona stremjenja uvijek su odraz crnogorskog identiteta i ličnih emocija koje su izgrađene na osnovu svih karakteristika koje naše crnogorsko nosi. A to je upravo bogata i burna prošlost koja bi trebalo da bude kormilo budućim generacijama u svim sferama - istakla je Lompar.

Prema njenim riječima, polako zalazimo u nepoznato, otvaramo neka nova vrata savremenog koje sve manje toleriše tradicionalni izraz.

- Inspiracija, na umjetniku svojstven način, može da stvori veoma jedinstvene i zanimljive likovne sadržaje, a koji se zasnivaju na identitetskim simbolima, istorijskim događajima, tradicionalnoj crnogorskoj nošnji itd. Mislim da su se naši prethodnici mnogo više bavili tom temom i ovjekovječili upravo likovnim izrazom sve važne trenutke, ali i motive ovog našeg područja. Savremena umjetnost nudi mnogo više slobode u izražavanju, pružajući umjetniku priliku da kroz inovativne pristupe lakše komunicira sa društvom, pa je u fokusu prvenstveno ideja i koncept, a potom estetika. Ne kritikujem takav vid izraza samo ističem da se tim putem sve više udaljavamo od tradicionalnog, pa i onog likovnog tradicionalnog, gdje likovnost počinje potezom, a završava pogledom - istakla je Lompar.

Ona smatra da je pojam tradicionalnog veoma širok kada je u pitanju umjetnost.

- Motivi, teme, tehnike, identiteti, izrazi, potez i... Sve je to jedan veoma složen korpus termina. Moja umjetnost se temelji na tradicionalnim grafičkim tehnikama, koje su utemeljile štamparstvo pa samim tim i raširile svijest o obrazovanju upravo sa našeg obodskog brda iz štamparije Crnojevića i to samo četrdesetak godina nakon Gutenberga, dok se moja životna pouka temelji na korijenima crnogorske tradicije, crnogorske istorije i crnogorskog jezika. Takođe, kao tema, veoma mi je inspirativna crnogorska narodna nošnja, te sam je u jednom ciklusu grafičkih otisaka predstavila kroz imanentan likovni iskaz. Crnogorska nošnja, kao tema mog likovnog izraza, zaista mi je pružila neiscrpnu inspiraciju, ali i uputila na neke nove likovne manevre kojim se ranije nijesam služila, te mi dala bogatstvo u promišljanju budućih likovnih namjera - istakla je

Lompar

Današnja likovna publika, prema mišljenju Lompar, stremi ka šok efektu, trenutku u kojem će umjetnik napraviti senzaciju, dok će umjetničko djelo biti izvan očekivanog, te se samim tim sve više udaljava od estetski prihvatljivog.

- Izložba koja obećava tu vrstu doživljaja dobija najviše pažnje. Međutim, i pored tih tendencija da se tradicionalno nađe u zapečku likovnih motiva, ali i izraza, mi, umjetnici ovih prostora dužni smo da prvo ispoštujemo svoj identitet i kulturno nasljeđe - kazala je Lompar.

TRI TEME

Četković je kazao da Crna Gora ima izuzetno bogato kulturno-umjetničko nasljeđe.

- Svaki savremeni stvaralac može osloniti svoje stvaralaštvo na one vrijednosti koje su stvorene u prošlosti i koje su dio slavne crnogorske istorije i umjetnosti.

Sama Crna Gora je uvijek nepresušan izvor inspiracije. Preljepa zemlja, slavne i burne istorije - kazao je Četković.

On je podsjetio da su kroz čitavu istoriju umjetnosti postojale tri vječne teme i one su dominantne. To su teme čovjeka, pejzaža i mrtve prirode.

- I dan danas situacija je ista naročito kod nas slikara koji volimo onu klasičnu, tradicionalnu ljepotu. U mom slikarstvu takođe dominiraju motivi čovjeka i prirode. Sve to i dalje pripada klasičnom slikarstvu, ali je prožeto originalnošću i modernim izrazom. Svoj umjetnički izraz oslanjam na intuiciju i spontanost. Desi se prilikom posmatranja nekih tradicionalnih predmeta da nesvjesno memorišem neke ornamente koji se kasnije transponuju kroz likovni izraz na jedan potpuno drugačiji način. Svakako da na moje stvaralaštvo utiču pojave iz spoljašnjeg svijeta, pa tako i tradicije, ali se trudim da moje slikarstvo ne ode u pravcu čiste dekoracije - rekao je Četković.

On je u potpunosti ubijeden da tradicionalno, klasično slikarstvo treba da korespondira sa modernim slikarstvom.

- I ko spoji te različite vrijednosti onda je na putu da stvori ozbiljnu umjetnost. Smatram da tradiciju svoje zemlje, kao i kulturno nasljeđe treba čuvati i njegovati. Na taj način se produbljuje i nacionalna svijest. Međutim, ta ljubav prema svojoj zemlji i očuvanju tradicije se može ispoljiti i na bezbroj drugih načina - smatra Četković.

KONTEKST

Karadžić je kazala da su se okolnosti i kontekst vremena znatno promijenili, sve je postalo globalno.

- Mlađe generacije više nemaju direktnu vezu sa tradicijom, niti su im te teme bliske i podsticajne u klasičnom smislu, jer su prilično anahrone. Čak i kada se rijetki umjetnici bave tim temama, uglavnom su rezultati upitni, retrogradni, kao u slučaju novijih pseudoistorijskih spomenika. Svaka tema je legitimna ako umjetnik ima istinski poriv da je istražuje i da je oblikuje na autentičan način. Može se primijetiti da mnogo više od klasičnih motiva vezanih za našu tradiciju, umjetnike, a naročito umjetnice, na rad podstiče propitivanje određenih fenomena poput, na primjer, patrijarhata, što je svakako zanimljivije i učinkovitije - rekla je Karadžić, dodajući da za savremeno slikarstvo nije relevantan motiv sam po sebi, već koncept, ideja.

Ona kaže da se integracije modernih stilova sa tradicionalnim motivima često događa, naročito nakon iskustva postmoderne i rizomatičnog kretanja autora između različitih žanrova, umjetničkih disciplina, uvođenja citatnosti i intertekstualnosti.

- Sjajan i rijedak primjer takvog pristupa na našoj sceni je ciklus "Vojnici" prerano preminulog umjetnika Novice Kovača, u kojem umjetnik, podstaknut dedovim pričama o bitkama i junacima, koje je slušao u djetinjstvu, tu temu integriše u svoj opus. Novica je kreirao

igre bitki na papiru, maštovito izmišljajući sopstvena pravila ratovanja. Tokom vremena, počeo je ugrađivati u radove filozofski pogled na život, crtačka iskustva, a vojnici su postajali višeznačne metafore kako stanja u društvu, tako i ličnih bitki - istakla je Karadžić.

Koezistencija u umjetničkom izrazu

Ana Lompar smatra da tradicija i modernost mogu koezistirati u umjetničkom izrazu.

- Smatram da upravo ta sinergija može da stvori kreativna likovna djela koja kroz način izvođenja, ali i odabir teme otvaraju prostor za promišljanje. Umjetnik sam stvara likovnu predstavu, oslanjajući se na lična, ali i kolektivna zapažanja. Predstavljajući djela koja se tematski vezuju za crnogorsku istoriju, daju relevantnu i značajnu poruku savremenoj publici. Međutim, savremeni umjetnik stremi da se likovno lično predstavi reflektujući vrlo često lične borbe, strahove i zapažanja o društvu, učestvujući tako u aktuelom svakodnevnom društvenom životu. Crna Gora ima veoma kvalitetne likovne nastupe, kako grupne, tako i individualne. Bogatim i promišljenim likovnim izrazima odgovara i na veoma zahtjevna likovna očekivanja, pa upravo na osnovu toga smatram da koezistencijom tradicionalnog i savremenog povezuje nešto što je na izgled nespojivo i na taj način bogati svestranost likovne prezentacije - istakla je Lompar.

O BOŽIDARU IVANOVIĆU I NJEGOVOJ KNJZI "64 ŠAHOVSKE PRIČE"

Tekst: Vesko Pejović

8. oktobra u Biblioteci i čitaonici "Njegoš" održana je promocija knjige "64 šahovske priče" velemajestora Božidara Ivanovića. Govorili su Vesko S. Pejović, dr Nikola Radunović i autor. Moderatorica večeri bila je Nataša Špadijer, bibliotekarka savjetnica.

Nataša Špadijer:

Željela bih da vas u ime organizatora promocije Narodne biblioteke i čitaonice "Njegoš" kao i u svoje lično ime pozdravim i zavalim što ste večeras ovdje da svojim prisustvom uveličate ovo veče. Knjiga "64 šahovske priče" nas na autentičan i slikovit način vodi kroz istoriju jedne od najstarijih društvenih aktivnosti. Zanimljivi događaji, anegdote, vrhunke partije šaha najistaknutijih šahista svijeta ali i običnih ljubitelja ove igre. Posebnu vrijednost ovoj knjizi daje činjenica da je autor bio neposredni svjedok svih partija, događaja i ličnosti koje su u njoj opisane. Prije nego dam riječ našim gostima, pogledajmo kratak film o knjizi koji je bio emitovan na svečanom ispraćaju naših šahista, muških i ženskih reprezentativaca na 43. šahovsku olimpijadu u Budimpešti ove godine. Autor pomenutog filma je naš Cetinjanin g-din Bajko Stanojević.

PRVI GOST

Naš prvi sagovornik večeras je g-din **Vesko S. Pejović**, koji je kao autor više knjiga pisao i o šahu na Cetinju. Knjiga "**Šah na Cetinju**" objavljena je daleke 1996. godine.

G-dine **Pejoviću** izvoli te:

U starom jezgru Cetinja, u kući na uglu današnjeg *Parka pjesnika* rođen je 24.08.1946. godine Božidar Bonja Ivanović, proslavljeni jugoslovenski i crnogorski velemajstor, od oca Aleksandra, najvećeg liričara Crne Gore i majke Stane.

U ranom djetinjstvu pokazao je ljubav prema fudbalu, stonom tenisu i šahu. Iako je u stonom tenisu brzo postao prvak Crne Gore magija šahovskih kreacija očarala ga je toliko da od 14. godine skoro čitav svoj život pro-

vede na i oko 64 šahovska polja. U mladosti je volio Aljehina, potom Talja, a na kraju po njemu i najvećeg Roberta Fišera.

U mojoj knjizi **Šah na Cetinju** (koja predstavlja istoriju šahovske igre na Cetinju od Njegoša do 1996) u tekstu Božidara Ivanovića "Cetinje šezdesetih" između ostalog zapisano je da su tada pod lipama čiji ih je miris opijao, u parkovima i u Vladičinoj bašti, on i braća Batrićević (Dajo i Božo) često igrali šah i analizirali partije posebno nove šahovske zvijezde Bobija Fišera...

Iz porodičnih razloga i zbog studija na Ekonomskom fakultetu 1967. godine preselio se u Titograd da bi se nakon četiri decenije ponovo vratio u rodni grad sa kojim je, kako sam kaže, stalno živio emotivno i fizički.

Titulu majstorskog kandidata osvojio je 1968. godine na prvijenstvu Jugoslavije u Čateškim Toplicama, a na šampionatu SFR Jugoslavije 1969. godine u Novom Travniku osvaja titulu majstora i počinje profesionalno da se bavi šahom.

Omladinski prvak Cetinja bio je 1963. godine, omladinski prvak Crne Gore bio je 1963, 1964 i 1965. godine. Od 1968. godine sedamnaest puta je seniorski prvak Crne Gore. Internacionalni majstor postaje 1976. godine a već 1977. u Baru i velemajstor. Šampion SFR Jugoslavije bio je 1973 (u Sutormu), 1981 (u Borovu) i 1983 (u Tivtu) a SR Jugoslavije 1996. (u Podgorici).

Sa nacionalnim timom SFRJ osvojio je dvije srebrne medalje a igrao je na pet Olimpijada: Studentska, Graz, VII 1972) Lucern, X-XI 1982., Solun, XI-XII, 1984., Novi Sad XI-XII 1990., i Jerevan 1996.

Učestvovao je i na tri seniorska prvijenstva svijeta:

-Zonski turnir, Budva, 1981, 20 takmičara, prvi je bio Velimirović sa 14 poena a 4. Ivanović sa 12 poena.

-Zonski turnir, Nea Makri, 1990., 16 takmičara, prvi je bio Damljanović sa 11 a 4. Ivanović sa 9,5 poena

-Međuzonski turnir, Manila 1990, 64 takmičara, prvi i drugi bili su Geljfund i Ivančuk sa po 9 poena a 32. je bio Ivanović sa 6,5 poena

Navedenim uspjesima ušao je u velikane i istoriju jugoslovenskog i crnogorskog šaha.

Od 1963 do 1969. bio je član ŠK "Cetinje", od 1970. član ŠK "Čelik" iz Nikšića, od 1971. do 1972. član ŠK "Herceg Novi" a od 1973. član ŠK "Titograd" koji od 1992. postaje "ŠK "Budućnost-Montenegrobanka". Jedan je od osnivača ŠK "Crnogorac" 2012. godine.

Od 13. svjetskih prvaka, upoznao je 9. (Botvinika, Petrosjana, Smislova, Talja, Spaskog, Fišera, Karpova, Kasparova i Ananda a igrao protiv njih 7 (nije igrao sa Botvinikom i Fišerom). Učestvovao je na mnogim domaćim i inostranim turnirima i postigao velike uspjehe. Tako su nastala i njegova brojna prijateljstva, lijepe šahovske partije ali i uspomene o kojima nadahnuto i sa velikim književnim darom piše u 64 priče ove knjige.

Poznat i popularan među ljubiteljima šaha bio je posebno zbog stila igre koji je izrazito napadački, maštovit, pun zapleta i kombinacija pa je za mnoge njegove partije rečeno da su šahovska poezija i da su trajno obogatile ostavštinu jugoslovenskog i crnogorskog šaha.

Dobitnik je mnogo značajnih priznanja među kojima su:

-Zasluzni sportista SFR Jugoslavije,

-Orden rada sa zlatnom zvijezdom (kojim ga je odlikovalo Predsjedništvo SFRJ 1987),

-Zlatna plaketa jugoslovenskog lista "Sport" 1995.,

-Najbolji sportista Crne Gore 1977. i 1981.

-Trinaestojulska nagrada Crne Gore 2007.

-Vrhunski sportista Crne Gore od 27. juna 2008.

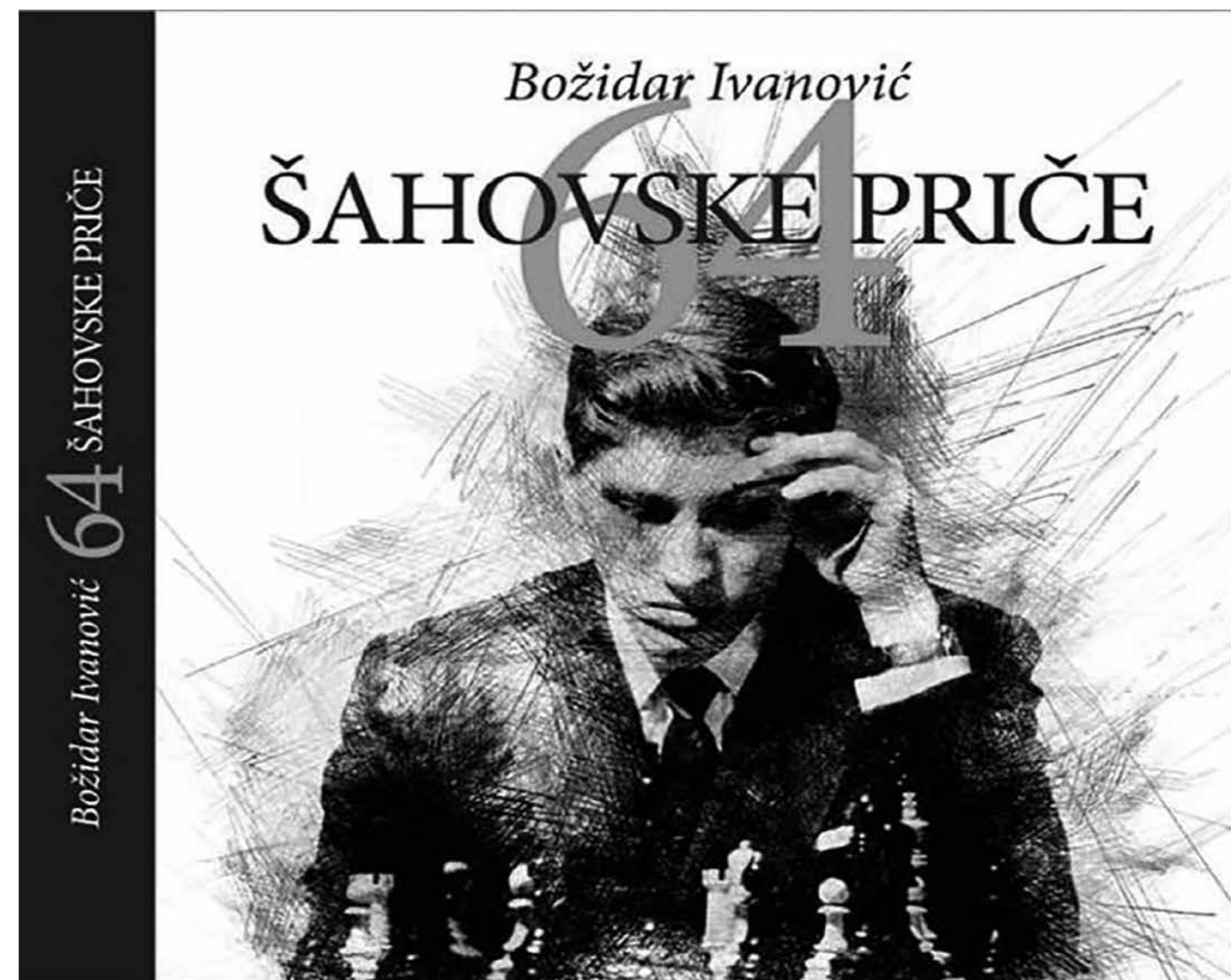
-Nagrada gradova: Herceg Novog (1972), Titograda (1975) i Cetinja (1977);

-Sekretar ŠSCG bio je od 1968. do 1971. godine.

-Od marta 1993. do jula 1998. velemajstor Božidar Ivanović, vrši funkciju ministra sporta u Vladi Crne Gore;

-Od maja 2022. počasni je predsjednik Šahovskog saveza Crne Gore;

Značajan doprinos istoriji i popularnosti šahovske

igre dao je i kao:

-Autor 444. edukativne emisije "Tajne šaha" na RTV CG (od 1998 do 2008), koja je bila izuzetno gledana;

-Publicista i autor knjiga "Šahovski vrhovi" (2011), "Igrati svoj život" (2017) i "64 ŠAHOVSKE PRIČE"(2024)., kao saradnik "Šahovskog glasnika" od 1968-1972. i kao autor brojnih komentara u mnogim medijima;

Mozaik na 460 stranica ove knjige, koji je radio pune četiri godine je kao "pitki" film o istoriji i ljepoti šaha kroz vjekove. Sačinjen je od opservacija i događaja iz Bonjinog života uz veoma zanimljive i lirske prikaze portreta najvećih šahista XIX i XX vijeka, uz poseban osvrt na epizode iz života Bobija Fišera i njegova šahovska ostvarenja kao i od 160 prokomentarisanih partija između 130 vrhunskih šahista iz cijelog svijeta.

Pored 45 njegovih, 34 Fišerove, 19 Taljevih, u knjizi su i partije Spaskog (13), Kasparova (8), Aljehina (5), Botvinika (4), Petrosjana (5), Korčnoja (5), Karpova (3), Topalova (3), Smislova (2), Keresa (2), Ananda (1), Gligorića (10), Ljubojevića (5), Velimirovića (4), Portiša (3), Najdorfa (2), Laskera (4), Morfija (3), Štajnica (3), Kapablanke (3), Adorjana, Bronštajna, Gelera, Larsena, Timana, Hibnera, Riblia, Vaganjana, Tajmanova, Ulmana, Bronštajna, Reševskog, Polugajevskog, Čigorina, Filidora, Napoleona, Lenjina, Planinca, Ivkova, Hulaka, Cebala, Matulovića, Matanovića, Minića, Lj. Živkovića, None Gaprindašvili, Milunke Lazarević i mnogih drugih, tako da će ova knjiga biti prava poslastica za sve ljubitelje drevne igre širom svijeta.

Knjigu "64 ŠAHOVSKE PRIČE", grafički divno oblikovanu, bogato ilustrovanu, veoma sadržajnu i opojnu, koja je već dostupna i na engleskom jeziku, posvetio je jedanaestom šampionu svijeta, Robertu Bobiju Fišeru u znak divljenja za sve što je uradio za popularnost, ugled i položaj šaha u svijetu – što se na prvi pogled – posmatranjem naslovnice a i nakon njenog čitanja može zaključiti i opravdati.

Uz čestitke autoru sa kojim sam se upoznao davne 1963. godine u Titogradu, gdje smo kao predstavnici Cetinja na šahovskom prvijenstvu Crne Gore, ja u pionirskoj a on u omladinskoj konkurenciji osvojili prva mjesta, na kraju ovog osvrta izražavam mu i zahvalnost što sam prateći njegovu šahovsku karijeru uživao u analizama njegovih partija i što je sa ovom knjigom dokazao da je šah umjetnost u obliku igre.

Priča iz knjige "BOBI TRAŽI PRAVDU" – Nataša Špadijer

Ukazala se prilika da Fišer odigra simultanku u jednom američkom zatvoru protiv 20 osuđenika i taj događaj se pretvorio u zanimljivu anegdotu. Bobi se odazvao pozivu pokazujući razumijevanje za potrebu resocijalizacije ljudi koji su se ogriješili o zakon. Stigao je u tvrđavu kaznenih sankcija, domaćini su kurtoazno popričali sa njim i upoznali ga sa pravilima o ponašanju zatvorenika. Onda je upravnik ispratio Bobija do sale za igru, izgovorio pozdravne riječi, tražeći od igrača da budu korektni i pruže jak otpor.

Simultanka je počela i dvojica stražara su pratila igru i pokrete kažnjenih lica da ne bi prema velemajestoru napravili neki neprijatan gest. Sve je izgledalo korektno i igra se odvijala uz zamišljene poglede učesnika prema šahovskoj ploči.

U jednom trenutku, poslije dvadesetak odigranih poteza, Bobi pride čuvaru koji je nadgledao igru i pratio da zatvorenici ne naprave neki incident. Tiho ga upita:

Molim vas, recite mi zbog čega je osuđen onaj što je upravo odigrao potez?

A, to je čovjek koji služi kaznu zbog teške krađe – reče policajac.

Znao sam – na to će Bobi – i meni je ukrao figuru. On je nepopravljiv!

DRUGI GOST

Sada bih riječ dala našem drugom gostu, **Nikoli Radunoviću**, dr filozofije, mr elektrotehnike i ekonomije, kompozitoru i vokalnom solisti u grupi **Perper**, ali i zaljubljeniku u šah koji se i sam oprobao i uspješno takmičio u šahu u mlađim kategorijama.

Nikola izvoli:

Nakon osvrta na druženje njegovog oca **Miodraga** koji je bio **Bonjin** školski drug i prijatelj kao i veliki šahovski zaljubljenik a i na svoje kratko bavljenje šahom, Nikola je dao dobar osvrt na 64 priče iz knjige i konstatovao da su one veoma interesantne, pune neobičnih događaja, ali i značajne i u književnom smislu... Potencirao je i veliki Bonjin doprinos razvoju i popularizaciji šaha kao i afirmaciji Cetinja i Crne Gore...

Priča iz knjige "SLIKAR I TALJEV PORTRET" – Nataša Špadijer

Za vrijeme jednog od Taljevih gostovanja u Beogradu, našli smo se u "Tri šešira" u Skadarlijigdje su nam se pridružili Svetozar Gligorić i Petar Smederevac, Taljev kum čija ćerka nosi po njemu ime – Talija.

U kafani je bilo puno zanimljivih ljudi, umjetnika,

boema, posebno slikara koji su tu zarađivali život. Tek što smo sjeli za sto, ja primijetih jednog majstora kičice koji zauze položaj, iščupa list iz bloka i poslije kratke pripreme počeo da radi grafitnom olovkom. Unio se pogledom u Talja i

pitao sam se da li ga je prepoznao ili mu je prosto bio interesantan kao pojava.

Sjetih se da sam jednom pitao Talja: Miša, kako uspijevate da tu vašu divnu dušu malog djeteta pretvorite u šahovsku zvijer kad sjednete za sto?

Nasmijao se i "zahvalio na komplimentu".

Dok sam tako malo zaronio u sjećanja i neke drage trenutke, naš slikar iz "Tri šešira" smjelopriđe stolu, okrenu list iz bloka prema Talju i reče:

– Gospodine, ako želite da otkupite portret, cijena je 100 njemačkih maraka!

Sad je bilo jasno da nije prepoznao Talja jer mu valjda ne bi tražio novac, već bi poklonio tajrad i napravio sebi reklamu. Talj uze papir i brzo okrenu list koji je bio naglavačke.

Ja uspjeh dadobro vidim sliku. Bila je apsolutno vjerna "Gusaru iz Rige". On se okrenu ka Peru Smederevcu izatraži od njega olovku. Ovaj izvadi iz džepa neko

pero i Talj njime iscrta velikim slovima svoj autogram.

Dok smo ćuteci iščekivali epilog ovog neobičnog čina, Talj završi potpis i reče:

– Gospodine, sad možete sliku da prodate 500 maraka.

ZA KRAJ EVO I KRATKOG OSVRTA NA RIJEČI AUTORA

Nakon naših gostiju, vrijeme je da se obratimo i autoru. Božidar Bonja Ivanović je najznačajniji crnogorski šahista sa zvanjem velemajestora. Takođe je poznat i kao promoter ove drevne igre. Poslije života posvećenog šahu, interesuje me zašto jedna ovakva knjiga nije ranije napisana?

U kratkoj besjedi Božidar je govorio o velikom četvorogodišnjem radu na ovoj knjizi, o motivima koji su ga naveli da je posveti Robertu Fišeru o mnogim interesantnim i neobičnim detaljima iz njegove šahovske karijere sa putovanja i turnira, o prijateljstvima sa Taljem i Gligorićem, o razvoju šahovske igre i nekim greškama svjetske šahovske organizacije, a najviše o životu i sudbini Bobija Fišera.

Fotografije su iz albuma Biblioteke i čitaonice "Njegoš"

SJEĆANJE NA ADMIRALA VLADIMIRA BAROVIĆA

Crnogorski admiral JNA Vladimir Barović prije točno 29 godina počinio je samoubojstvo jer se nije složio s odlukama tadašnje JNA. Početkom Domovinskog rata u Hrvatskoj, odbio je izdati naredbu o otvaranju vatre na primorske i dalmatinske gradove.

Taj časni čin admirala JNA u Hrvatskoj je službeno prepoznat tek 12. rujna 2022., kad je u Samogoru na Visu otkrivena, spomen-ploča njemu u spomen.

Admiral **Vladimir Barović** je, poput mnogih drugih za vrijeme Domovinskog rata, mogao ići lakšim putem i slijepo izvršavati naredbe iz vrha JNA, koja je u to doba već u potpunosti bila u službi Slobodana Miloševića. No Barović je krenuo težim putem, putem koji će ga prisiliti da si oduzme život, ali i da sačuva obraz. U vrijeme kad je dobar dio Crne Gore bio podržao zločinačku politiku iz Beograda, a neki su joj se razarajući Dubrovnik bili i pridružili, Barović je pričao o časti koja mu ne dopušta da granatira ljude koji mu ništa nisu skrivili. Barović se ubio 29. rujna 1991. na Visu, i to istog dana kada je preuzeo dužnost načelnika štaba Vojnopomorske oblasti, što je podrazumijevalo njegovu suglasnost na svako borbeno djelovanje protiv hrvatskih građana.

Barović je svjesno životom platio odluku da ne sudjeluje u agresiji JNA protiv Hrvatske, ostavljajući oproštajnu poruku da bi to bilo "protiv časti Crnogorca".

U pismu je kazao: "Crnogorci se ne mogu boriti i uništavati narod koji im nije ništa skrivio" Kao razlog samoubojstva naveo je i "svoju nemoć u sprječavanju djelovanja JRM protiv Hrvatske, ali i zbog potpunog neslaganja s vrhovnom komandom JNA". "Jedini ispaljeni metak u ovom ratu na koji Crna Gora može biti ponosna jeste onaj admirala Vladimira Barovića, komandanta JRM. Njegovo crnogorsko shvaćanje časti nije mu dozvolilo da izda zapovijed floti da bombardira primorske gradove i naselja u Dalmaciji kada mu je to naređeno", zapisao je 1996. godine crnogorski književnik Momir M. Marković. Dok je bio zapovjednik

u Puli kao sudionik u pregovorima oko odlaska JNA iz tog grada, ostao je upamćen po izjavi: "Ovdje neće biti razaranja dok sam ja zapovjednik".

Vladimir Barović rođen je 1939. godine u Banja Luci. Njegov otac **Petar Barović** također je bio general JNA i prvi ratni komandant Prištine 1945. godine. Ubrzo je smijenjen, jer se protivio teroru nad tamošnjim albanskim stanovništvom. Barović je dugo bio u službi u Boki Kotorskoj. Nakon Više političke škole 1987. godine došao je u Split na mjesto komandanta tadašnje Komandno štabne škole u Centru Visokih vojnih škola Maršal Tito u Lori. Bio je iznimno susretljiv i komunikativan, pričali su kasnije njegovi kolege. Lako se uklapao u društvo, nikad se nije svađao, ali je "često glasno raspravljao".

Bivši Crnogorski predsjednik **Filip Vujanović** povodom Dana državnosti Crne Gore posthumno mu je prije devet godina dodijelio Orden za hrabrost.

Sahranjen je u Herceg Novom, a u trenutku smrti imao je 52 godine.

Vladimir Barović (lijevo) prima od Vjekoslava Čulića plaketu JNA 2. rujna 1989. na svečanosti u Lori (Foto-archiv «Slobodne Dalmacije»)

PRVOG DANA NA NOVOJ DUŽNOSTI
Vis: samoubojstvo admirala Barovića

FRANC KAFKA, STO GODINA OD SMRTI: PREOBRAŽENA STVARNOST BESTIJALNOG HUMANIZMA

Tekst: Dimitrije Popović

Opšte je mišljenje da je **Franc Kafka** svojim romanom "Proces" inaugurirao represivne režime totalitarnih ideologija fašizma i komunizma kojima će biti obilježeno XX stoljeće. Stoga se čini gotovo nevjerovatnim da je pisac ovaj roman bio zamislio kao humoristično djelo. Čitajući fragmente teksta u krugu bliskih prijatelja najviše je smijeha izazivala činjenica da je Jozef K. bez konkretnog povoda jednog jutra bio uhapšen. Iako nikad nije saznao što piše u optužnici osuđen je na smrtnu kaznu i zaklan kao pas u jednom kamenolomu.

Da li su se Kafkini prijatelji zabavljali smijući se sudbini njegovog drugog tragičnog lika iz pripovijetke "Preobražaj" koji se jednog jutra probudio u krevetu kao insekt? Na ovo pitanje nema odgovora, jer za to ne postoji svjedočanstvo kao u prethodnom slučaju. Vjerujem da bi se piščevi poklonici više začudili tom idejom nego što bi im sudbina trgovačkog putnika Gregora Samse izmamila bezazlen smijeh. Zanimljivo je da se ova dva slučaja tragičnih likova počinju odvijati "jednog jutra". Jer buđenje je, kako kaže **Rože Garodi** povodom Kafke "prva pukotina u zatvorenom svijetu otuđenja" koja je nastala kao posljedica pitanja "koja je konačna svrha moga života". Što mu daje smisao? Što sam ja?

Za razliku od romana "Proces" Kafkina pripovijetka "Preobražaj" ima, ako tako mogu reći, mučniju dimenziju ne samo zbog bizarne metamorfoze humanog u animalno nego zbog preobrazbe odnosa opisanih likova, zbog psihološke nijansiranosti njihovih karaktera što ih čini specifičnim akterima obiteljske drame. Psihoanaliza je pozivajući se na piščevu patografiju i njegovu bez sumnje krajnje kompliciranu osobnost mogla naći dosta zanimljivih elemenata za eksplikaciju sižea radnje.

Ovo se Kafkino djelo smatra velikom alegorijom o otuđenju i dehumanizaciji pojedinca ne samo u društvu nego i u krugu najbližih, dakle u obitelji. Međutim uz otuđenje i dehumanizaciju pripovijetka govori podjednako o ništavilu i bešćutnosti. Gregor Samsa nije samo otuđeno biće nego je i biće ništavila. Nakon kratkotraj-

nog šoka kad su članovi obitelji Samsa, otac, majka i sestra Greta vidjeli Gregora preobraženog u kukca nužno su morali prihvatiti novonastalo stanje. Kafkina spisateljska bravuroznost ogleda se u jednostavnom načinu pripovijedanja, kao da se radi o nekom objektivnom izvješću koje s nužne distance precizno bilježi sve pojedinosti događaja. Tako je efekt nadrealnog doveden do savršenstva.

Sugestivna bizarnost Kafkine pripovijetke posebno se ogleda u činjenici da preobraženi Gregor i dalje osjeća i misli kao ljudsko biće. Ne očajava zbog novog izgleda njegovog tijela. Kao savjesnom trgovačkom putniku jedina mu je briga bila da tog jutra ne zakasni na vlak. Na ovaj se način uspostavlja paralelizam dvije stvarnosti u životu jedne obitelji. Odsustvo potpune komunikacije nastaje kad Gregor izgubi artikulirani ljudski glas. Ostaje samo vizualna komunikacija s bližnjima. U tmurnom dekoru Gregorove stvarnosti Kafkina imaginacija zna zbudnjujuće djelovati. Tako jedan detalj funkcioniše kao

nelogičnost u logici irealnog. Kada iznerviran sinovom neočekivanom pojavom otac nanese Gregoru težak udarac u tijelo on se povlači u sobu krvareći. Ali anatomija insekta nema sustav krvotoka. Na taj način, ukoliko i to nije piščeva dodatna nadrealna invencija da se pojača dojam opisanog prizora, Kafka proturječi opisu tjelesnih supstancija. Jer kada u prvom dijelu pripovijetke Gregor s mukom pokušava čeljustima otključati vrata od sobe tom prilikom je ozlijedio tkivo a "iz usta je potekla smeđa tekućina, prolila se po ključu i padala na pod". Ali ova namjerna ili slučajna nelogičnost uvećava horor efekt junakove intimne drame.

Osuđen na samoću s jabukom u leđima kojom ga je gađao otac, koja je trunula šireći infekciju njegovim tijelom, Gregor sluti skori kraj. Dirljiva humanost u Samsinoj tragičnosti potvrđuje se njegovom sviješću o problemima i teretu koje je svojim stanjem stvorilo obitelji. Zato priželjkuje vlastiti kraj.

Iznemoglog i izglednjelog tijela svedenog na praznu i bolesnu hitinsku ljušturu Gregor proživljava časove dubokog ništavila. Ništavilo je posljednji osjećaj u kojem egzistira stvarnost njegovog otuđenog bića. Služavka će njegovo beživotno tijelo baciti u smeće. Ono što je prethodilo Gregorovoj smrti jest još jedna dimenzija psihološkog preobražaja koja se odnosi na njegove bližnje. Gregorova sestra koja je pokazivala najviše empatije prema bratovoj nesreći, koja je pokazivala

duboko razumijevanje za njegovo stanje bit će prva u obitelji koja će rezolutno tražiti da se oslobode, kako je rekla, "tog monstuma". Dobrota se pretvara u svoju suprotnost. Animalni instinkt ovladava Gretinim bićem. Osjeća egzistencijalnu ugrozu obitelji od preobraženog brata. U njoj se nagon samoodržanja agresivno oslobađa bez obzira na krvno srodstvo ili moralne skrupule. Za Gretu, za spasenje obitelji i njihovu materijalnu sigurnost bratova smrt je bila poželjna. Sporadično žalovanje zamijenila je indiferentnost. Izostao je pijetet prema Gregorovoj žrtvi. U preobrazbama "Preobražaja" i strogi se otac promijenio. Postao je brižan radno aktivan pater familias.

Nakon Gregorove smrti otac će reći prekrživši se: "Sada možemo zahvaliti Bogu". Obitelj Samsa započinje novi život u svom "ponovo zadobijenom miru". Voze se tramvajem jednog sunčanog dana i razmišljaju o budućnosti. Otac se i majka posebno brinu za siguran život njihove kćerke koja se "rascvala u lijepu i bujnu djevojku". Kad se tramvaj zaustavio, kako završava pripovijetka, Greta je ustala i "protegnula svoje mlado tijelo". Ne treba podcjenjivati čudljivost genetskog nasljeđa Kafkine literarne sive i sumorne vitalnosti. Možda se i Greta jednog jutra nakon nemirna sna probudi preobražena u kukca.

Fantazija mračnog "Preobražaja" postala je preobražena stvarnost bestijalnog humanizma.

SVAKIDAŠNJA

Tekst: Lidija Vukčević Vučurović

Dimna zavjesa

Predvečer, na rubovima oranica seljaci pale granje. Miris takvog izgaranja jedan mi je od najdražih. Ni dim mi nesmeta, naprotiv: *Ko se dima ne nadimi, taj se vatre ne nagrija*, kazivali su moji preci.

Na ovu frazu što sam je davno čula gledam s nekom sjetom zrele dobi. Znači li to da uz svaku vatru, simbol topline i ljubavi, ide i njena mistifikacija, okađivanje, nejasnoća, zadimljenost perspektive gledanja?

No, ako bolje razmislim mi koji pišemo živimo neku mistificirajuću realnost.

Čini mi se da to čini i velika većina ljudi, na možda društveno prihvatljiviji ili poželjniji način: nekretnine, fiktivne dionice, burze, automobili, karijere ničega, ljubavnice svih... Nije li i to dimna zavjesa za propali realitet takozvanih ideala, koji su pali tako nisko da ih ni skitnice neće pokupiti.

Kad silazim od Barutane ka selu koje se kao prosuta niska nazire u školjci zaljeva Malog Blata, Skadarskog jezera, čini mi se tih četvrt sata hoda, da je to put svih puteva.

Oivičen je suhomedama i divljim šipkovima. Najviše volim onaj čas kad dan tone u svoju ljubičastu večer. Poznavala sam ga dobro, svaki kamen oblikovan u skulpturu, svaku smokvu ili orah, svaku *branjevinu*, svako imanje čije je. Prešla sam taj put do *džade* mnogo puta i u *var od dnevi* kad bi ponestalo cukra ili *gaza*, kako tamo zovu petrolej. Vremena su bila kao starozavjetna: za slavu bi se žrtvovalo jagnje i posvuda su koračali proroci.

Blagost podneblja

Otad, mnogi su mještani iselili u veća naselja i gradove, najviše u Podgoricu, Cetinje ili na Primorje. Snalaze se i danas. Prije podne rade u svojim uredima ili tvrtkama a poslijepodne rabotaju na imanjima. Ovdje, u ovom mediteranskom podneblju, rastu sve vrste voća i povrća.

Klima je blagotvorna, vode ima u izobilju otkad je više

od četvrt vijeka proradio Lješanski vodovod, zemlja je plemenita, crljenica se rasipa pepeljasto među prstima i premda nije masna kad jednom usadite u nju neku kulturu, mnogostruko uzvraća.

Kalemljeni, barski šipkovi, rozaklija i vranac, nekoliko sorti smokava, jabuke i dunje, kruške i breskve, raštan i luk, krtola brašnjava kao kesten, sve to uspijeva na terasastim imanjima. Moji preci su ih stvorili tako, ostalo je za priču, donoseći u šakama plemenitu zemlju s mjesta gdje je kamen bio rijedak a zemlja blagotvorna.

Rad i rabota

Njihovi potomci, moji suvremenici, danas se moraju dovijati na najčudesnije načine kako opstati u ovakav nevakat. Ekonomija je sve slabija, ništa se ne proizvodi. Ako rade, mjesta su jedva sačuvali u naletu otpuštanja i smjena generacija. Neki su morali, kao i ja, u prijevremenu penziju. Za šaku eura.

Stoga su svagda i svuda protivnici političkog režima. Ništa im nije dao, a sve im uzima. Najprije, to malo duvana i loze, ne mogu prodati nego ispod ruke. Nema doduše financa kao za socijalizma, ali svaka tržnica ima svoje doušnike koji brzo pozovu komunalnu inspekciju.

Država se sve više otuđuje i od građana i od seljana. Ono što su u *Titovini*, kako nazivaju od milošte Jugoslaviju, mogli plasirati, smokve i grožđe, rakiju i vino, sir i kajmak, šipkove i vunu, i zaraditi djeci za nove udžbenike, sada moraju skrivati od znatiželjnika ili prodavati na domu, prekupcima. Tada su svi imali socijalnu i zdravstvenu zaštitu, sada plaćaju skoro svakog specijalistu.

Liste čekanja su duge, vrijeme prolazi, svake godine im trebaju sve jače naočare, sve detaljnije pretrage, sve više lijekova: te za masnoće, te protiv pritiska, te protiv bolova. Reumatični su i kostobolni, no nema više te komisije koja će im odobriti Igalo. Sjećaju se s nostalgijom onih dana kad su se mogli ukopavati u pijesak na Velikoj plaži ili plivati u toplom moru.

Sad im je svaki euro dragocjen i sve je tanji svežanj što

su ga ostavili u čarapi za crne dane. Ne žele biti djeci na teret i predvidjeli su nehaj bližnjih. Nitko se neće o jadu zabaviti njihovom starošću. Gradski su domovi puni staraca i teško je dobiti mjesto. Otkad su izgrađeni dnevni domovi, nadaju se da će ih možda moći koristiti dok im djeca i unuci rade. No, nije li im usput, možda se neće ni sjetiti da svrate po njih.

Oj, starosti, grdni razgovore

U crnogorskoj je kulturi starost sramota, i većina se s indignacijom odnosi prema njoj. Nitko od mlađih ne misli da će i oni jednog dana ostarjeti i probuditi se s jezmom sedamdesetogodišnjaka. Ruke su drhtave, noge klecaju i vid je sve zamagljeniji.

Treba smoći snage i ustati, urediti se i otići do najbližeg dućana. Tamo su cijene sitno ispisane i bilo koga da pitaju, obrecnut će se. Putem će sresti vršnjake koji pričaju samo o bolesti i smrti. Ovaj stan u gradu koji čuvaju djeci odavno su otkupili i zakrpili. Svejedno, kad saberu troškove života s režijama, ne dostaje im penzija. To ih čini sumornima i često razdražljivima. Zato šparaju na hrani, jedu samo koliko im treba za opstanak. Krtola u kile, malo zelja i pileća krilca.

Odjeću ne kupuju odavno, dobra im je i stara, preprana ihemijски očišćena. Zaželjeli su se kajmaka i sira.

Svuda reklame: Kupujte domaće, ohrabrite našu proizvodnju. No cijene bijeloga mrsa više nisu za njihov džep. A kad ih djeca pitaju što im je prazan frižider odgovaraju da se čuvaju masnoća. Uželjeli su se bijele kobasice, slanine od potrbušine ili suvih rebara. No jedu ih samo kad ih neko od djece pozove na slavu. Ni tada ne jedu dosita, ne žele da djeca vide njihovu glad.

Doživjeti stotu

Pogledajte tu mitologiju svakodnevice. Najprisutnija je u medijima, na televiziji i portalima. Pojavljuju se fotografije lijepih žena u starijoj dobi. I potom ista lica pomlađena za dvadesetak godina. Sugeriraju vam: izgledajte mlađe, otklonite bore. Ali, vi ne želite izgledati mlađe, ne pada vam na pamet skidati svoje godine. Potom, fotografija spavaće sobe, i uz nju tekst: zašto ova soba izgleda siromašno? Uz to, savjeti kako da učinite svoju sobu bogatijom.

Želite li vi mijenjati svoj prostor samo zato što neki dizajner želi sve oblikovati po svojem ukusu? Naravno da ne. Zatim, savjeti o tome kako doživjeti stotu: voće, povrće, isključivanje mesa. I, naravno, svakodnevno pješice desetak hiljada koraka. Nitko vas ne pita želite li doživjeti stotu?

I što biste vi radili u tim dubokim godinama osim vegetirali? I ono najčešće: kontrolirajte svoje emocije. To znači, zatomite ih. Pa nitko normalan ne može ostati takav ako ne iskaže svoje emocije posebno one društveno nepoželjne. Tugu, bijes, srdžbu, ljutnju, tjeskobu, nesigurnost, strah. Naprotiv, trebalo bi istaći načelo: živite svoje emocije, iskazujte svoje osjećaje!

Na kraju jednog običnog dana obične starice, kao utjeha ili kompendij čeka je tv ekran. Unatoč stotinama kanala osim nekoliko dokumentaraca nema ništa vrijedno vremena i pažnje. Ona lista kanala i na kraju, tješi se nekim kulinarskim. Mlada žena brblja o trikovima za dobro tijesto. I dok cijedi tih par kapi maslinovog ulja, kamera prati njene prste. S dugim su noktima, kao kandžama. Naposljetku ih zariva u meko tijesto. Ženi pred ekranom diže se kosa na glavi. Ojađena, gasi tv prijemnik i sjeda uz balkonska vrata. Tamo se čuju mladci kako psuju i kikoću se u obližnjem parku.

Sami joj dolaze Tinovi stihovi iz *Svakidašnje jadikovke*: *Kako je teško biti slab/kako je teško biti sam/i biti stara biti mlad!*

I biti slab i nemoćan/ i sam bez igdje ikoga/i nemiran i očajan.

Prisjećam se svoje babe s očeve strane. Tiha žena znala je sve o čudu života. Kako se opstaje, kako i u siromaštvu bivstvuje, kako sabire mudrost, kako stječe ljudskost. Kako čuva duševnost. Bila je, za razliku od mnogih Južnjakinja, od malo priče. Sjećam se, napunila bi nozdrve duhanom iz burmutice i promatrala sutonski prizor naslonjena na dovratak kuće ili sjedeći na njenom visokom pragu, kao da i sama tone u neizrecivo sunce što pada za gorama.

Činila je to s mirom čovjeka koji je iskusio mnogo, patio trajno i spoznao sve ono što mu je u dugu saznanja. Ne sjećam se ikad smijala, ikad zaplakala. Ona je najstarija od svećenica iz moga pamćenja i možda najmudrija. O, kako je ona znala otresti suvišno s naslaga dana, kao kad čovjek sa žeravice cigare otresa pepeo. Bila je obična seoska žena, a vladala se kao plemkinja.

Nije doživjela stotu, jedva šezdesetak.

Na kraju reminiscencije, na prostranoj terasi koja gleda na Jezero i zelenilo bašta okućnice, palim fini ženski cigarilos. Odbijam dimove i mislim se: *Što je tu vatra i žar, a što dim, dim samo?*

UKUSI CRNE GORE

Izvor: Ukusi Crne Gore

Juneće šnicle na pirinču sa povrćem

Sastojci:

- juneći šol, šnicle.....2 kg
- pirinač.....600 g
- krompir.....500 g
- crni luk.....100 g
- tikvice.....100 g
- balancan.....100 g
- pečurke.....120 g
- ulje.....1 dl
- brašno.....50 g
- kajmak.....150 g
- bujon, začinsko povrće i začini

Priprema:

Oblikovane juneće šnicle blago začiniti. Posuti brašnom i opeći na zagrijanom ulju. Podliti bujonom i dinstati. Oblikovano povrće posebno sotirati. Spojiti, začiniti i prodinstati. Pirinač sa začinskim travama pripremiti al dente. Šnicle oplemeniti kajmakom. Posložiti na činiju sa pirinčem i sotiranim povrćem i posuti usitnjenim biljem. Poslužiti toplo.

Jaretina kuvana u varenici

Sastojci:

za 10 osoba

- jaretina sa kostima (od plečke ili buta)...2,5 kg
- šargarepa.....2 komada
- crni luk.....1 glavica
- bijeli luk.....2 češnja
- krompir.....1,5 kg
- so
- voda
- varenika

Priprema:

Mladu jaretinu isjeći na parčad i kuvati u vodi sa šargarepom, crnim i bijelim lukom. Kad meso omekša 90 odsto, ocijediti supu, naliti prokuvanom varenikom da jaretina ogrezne i sve to prokuvati.

Servirati sa kuvanim krompirom i prelići sa malo varenike u kojoj je meso kuvano.

LUČINDANSKI SUSRETI 2024.